

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**PRESIHAJOČI STUDENEC POD IGLO –
PRESAHLA NARAVNA ZNAMENITOST**

JASNA FUNTEK

VELENJE, 2021

VISOKA ŠOLA ZA VARSTVO OKOLJA

DIPLOMSKO DELO

**PRESIHAJOČI STUDENEC POD IGLO –
PRESAHLA NARAVNA ZNAMENITOST**

JASNA FUNTEK
Varstvo okolja in ekotehnologije

Mentor: viš. pred. dr. Peter Skoberne

VELENJE, 2021

Na podlagi Diplomskega reda izdajam naslednji

SKLEP O DIPLOMSKEM DELU

Študentka Visoke šole za varstvo okolja **Jasna Funtek** lahko izdela diplomsko delo z naslovom v slovenskem jeziku:

Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost.

Naslov diplomskega dela v angleškem jeziku:

Intermittent spring beneath the Igla - intermittent natural sight.

Mentor: **viš. pred. dr. Peter Skoberne.**

Diplomsko delo mora biti izdelano v skladu z Diplomskim redom VŠVO.

Pouk o pravnem sredstvu: zoper ta sklep je dovoljena pritožba na Senat VŠVO v roku 8 delovnih dni od prejema sklepa.

Prof. dr. Boštjan Pokorny
dekan

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Jasna Funtek, z vpisno številko 34130011, študentka dodiplomske študijskega programa Varstvo okolja in ekotehnologije, sem avtorica diplomskega dela Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost, ki sem ga izdelala pod mentorstvom viš. pred. dr. Petra Skoberneta.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo moje avtorsko delo, torej rezultat mojega lastnega raziskovanja;
- oddano delo ni bilo predloženo za pridobitev drugih strokovnih nazivov v Sloveniji ali tujini;
- so dela in mnenja drugih avtorjev, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu z navodili VŠVO;
- so vsa dela in mnenja drugih avtorjev navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu z navodili VŠVO;
- se zavedam, da je plagiatstvo kaznivo dejanje;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatstvo lahko predstavlja za predloženo delo in moj status na VŠVO;
- je diplomsko delo jezikovno korektno (jezikovno pregledal mentor);
- dovoljujem objavo diplomskega dela v elektronski obliki na spletni strani šole VŠVO;
- sta tiskana in elektronska verzija oddanega dela identična.

Datum:

Podpis avtorice:

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi diplomskega dela se zahvaljujem mentorju viš. pred. dr. Petru Skobernetu, saj mi je s svojim širokim strokovnim znanjem veliko pomagal. Zahvaljujem pa se tudi moji družini, ki mi je v času študija in pisanja diplomskega dela ves čas stala ob strani.

IZVLEČEK

Med Lučami in Solčavo se Savinja vrezuje med Dleskovško planoto in Raduho ob tem pa oblikuje ozko sotesko. V tej soteski je mogočen, okoli 50 m visok skalni samotar z imenom Igla. Skozi sotesko so zgradili cesto šele leta 1894, pred tem pa je bil najožji prehod speljan skozi špranjo ob boku Igle, kar spominja na šivankino uho in tudi na ta način utemeljuje ime skalnega obeliska. Ob zahodnem vznožju Igle izvira Presihajoči studenec. To je ena naših najbolj znanih zaganjalk, studencev, katerih pretok se spreminja. Voda izvira izpod spodmola v steni Igle v kotanjo, ki je na stiku med previsnim skalnim pobočjem in cesto, nato pa ponikne skozi prodnato dno proti Savinji. Glavna posebnost izvira je neenakomeren pretok. Studenec ima bogato zgodovino in je zavarovan kot naravni spomenik. V zadnjih desetih letih pa je njegovo delovanje postalo zelo redek pojav, verjetno zaradi spremembe vodnega režima. V diplomskem delu sem opravila intervjuje z ključnimi deležniki Presihajočega studenca in pa naključnimi mimoidočimi turisti. Hotela sem ugotoviti ali studenec umakniti iz seznama naravnih vrednot in razveljaviti zavarovanje za naravni spomenik ali da studenec ohrani status naravne vrednote in zavarovanja z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja. Mnenja so zelo enotna, da naj Presihajoči studenec ohrani obstoječ status zavarovanje.

KLJUČNE BESEDE: Savinja, Igla, zaganjalka, Presihajoči studenec, naravni spomenik

ABSTRACT

Between Luče and Solčava settlements, Savinja river broke through a narrow gorge between Dleskovška plateau and Raduha mountain. A mighty solitary rock formation, approximately 50 m tall, named Igla (Needle) stands in this gorge. The road through the gorge was built in 1894. Before that, the narrowest passage passed through a gap along the side of Igla, which is reminiscent of an eye of a needle, hence the name of this rock obelisk. At the western foot of Igla, springs Presihajoči studenec. This is one of the most renowned intermittent springs in Slovenia, the water flow of which is periodic. Water springs from under the rock-shelter in the wall of Igla into the hollow located at the junction of the overhanging rocky slope and the road, and then flows through the gravel bottom towards Savinja river. Its main characteristic is the irregular water flow. The spring has a rich history and is protected as a natural monument. Its activity became a very rare phenomenon in the last ten years, probably due to changes in water regime. Within the framework of my bachelor's thesis, I interviewed key stakeholders of Presihajoči studenec and random tourists. My objective was to determine whether to remove the spring from the list of natural values and remove the natural monument protection or maintain the status of a natural value and protection on the grounds of natural development. Opinions were mostly in favour of maintaining the protection of Presihajoči studenec.

KEY WORDS: Savinja, Igla, intermittent spring, Presihajoči studenec, natural monument

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	Opredelitev problema.....	1
2	NAMEN, CILJI IN HIPOTEZI	1
3	METODE DELA	1
4	PRESIHAJOČI STUDENEC POD IGLO.....	3
4.1	Prostorska umestitev Presihajočega studenca.....	3
4.2	Opis Presihajočega studenca	5
4.3	Delovanje Presihajočega studenca.....	6
4.4	Navedbe v literaturi.....	11
4.5	Ljudsko izročilo, literatura, umetnost.....	14
5	STATUS ZAVAROVANJA.....	16
5.1	Presihajoči studenec v strokovnih evidencah in prva zavarovanja	16
5.2	Veljavna ureditev pravnega statusa Presihajočega studenca.....	18
5.3	Naravne vrednote	18
5.4	Prepoznavanje naravnih vrednot in njihovo vrednotenje	18
5.5	Postopek pravne določitve naravnih vrednot.....	19
5.6	Posegi v okolico Presihajočega studenca	21
6	REZULTATI	26
6.1	Presihajoči studenec v turistični ponudbi.....	26
6.2	Pregled odgovorov izbranih razgovorov	26
6.3	Rezultati naključne ankete	27
7	RAZPRAVA.....	29
8	ZAKLJUČEK	31
9	POVZETEK.....	33
10	SUMMARY	34
11	LITERATURA IN VIRI	35
	PRILOGA A: INTERVJU Z ŽUPANOM OBČINE LUČE CIRILOM ROSCEM	39
	PRILOGA B: ŽUPANJA OBČINE SOLČAVA KATARINA PRELESNIK.....	40
	PRILOGA C: AVGUST LENAR.....	41
	PRILOGA D: ANJA JEZERNIK KNAUS	42
	PRILOGA E: MARKO SLAPNIK.....	44
	PRILOGA F: ANETA ŠILJAR.....	46
	PRILOGA G: TOMAŽ AČMAN, UNIV. DIPL. INŽ. KRAJ. ARH.....	48
	PRILOGA H: PREGLED SPLETNIH VIROV, KI OMENJAJO PRESIHAJOČI STUDENEC (MAREC 2021)	49

KAZALO SLIK

Slika 1: Lega občine Luče	4
Slika 2: Lega Presihajočega studenca	5
Slika 3: Presihajoči studenec	6
Slika 4: Geološka in fizikalna razlaga presihanja	7
Slika 5: Primer delovanja Presihajočega studenca 6. 5. 2017	9
Slika 6: Ob nižjem vodostaju je studenec suh – 2. 9. 2009	9
Slika 7: Ob višjem vodostaju vodo stalno teče – 1. 11. 2012	10
Slika 8: Povprečna višina padavin po obdobjih in po letnih časih v Solčavi/Mean precipitation per periods and seasons in Solčava.	10
Slika 9: Jeklorez Igle (Mayer & Payne, 1844)	16
Slika 10: Predpis o zavarovanju Igle iz leta 1951	17
Slika 11: Presihajoči studenec je opredeljen kot naravna vrednota državnega pomena	19
Slika 12: Presihajoči studenec in Igla sta zavarovana kot naravna spomenika znotraj naravnega spomenika Soteska Savinje pri Igli	20
Slika 13: Stanje pred gradnjo ceste	21
Slika 14: Pogled na Presihajoči studenec (1895) po gradnji ceste med Lučami in Solčavo .	22
Slika 15: Kip Lurške Marije nad izvirmo kotanjo Presihajočega studenca	22
Slika 16: Fotografija z izleta k Presihajočem studencu – 14. 9. 1932	23
Slika 17: Stanje spodmola nad cesto pred odstranitvijo, 10. 9. 1980	24
Slika 18: Sedanje stanje Presihajočega studenca	24
Slika 19: Pod cesto je speljana drenaža za odvod vode iz območja studenca	25

KAZALO TABEL

Tabela 1: Pregled izbranih oseb za polstrukturirane intervjuje	2
Tabela 2: Kategorije spletnih naslovov glede na nosilca spletne strani	26
Tabela 3: Preglednica nekaterih odgovorov intervjuvancev o Presihajočem studencu.	27
Tabela 4: Preglednica odgovorov naključnih obiskovalcev Presihajočega studenca dne 29. 8. 2020.	28

1 UVOD

Naravne znamenitosti so zaradi izstopajočih lastnosti (oblika, velikost, ljudsko izročilo ali druge posebnosti) pomembna krajevna posebnost, zanimiva tudi za turistično ponudbo, vendar šele takrat, ko se jih zavedajo domačini in obiskovalci. Zaradi zavesti o posebnem pomenu se postopoma oblikuje tudi skrb za njihovo ohranitev in posledično tudi zavarovanje. Ena takšnih posebnosti je Presihajoči studenec pod Iglo.

1.1 Opredelitev problema

Presihajoči studenec je zanimiv izvir, v katerem voda niha v enakomernih časovnih presledkih. Sodi med zaganjalke, ki so poseben tip kraškega izvira, v katerem zaradi posebne sifonske povezave skalnih votlin pretok vode v krajšem ali daljšem presledku najprej narašča in nato upada.

V zadnjih desetletjih je presihanje postalo zelo redko, nekaj sprememb je morda povzročila sanacija regionalne ceste leta 2007, nekaj pa so vzrok tudi naravne spremembe. Ali je zaradi tega Presihajoči studenec izgubil svojo privlačnost? Ali še ustreza merilom za naravno vrednoto? Iskanju teh odgovorov je namenjeno diplomsko delo.

2 NAMEN, CILJI IN HIPOTEZI

V uvodnem delu bi želela predstaviti celoten razvoj naravovarstvenega pomena Presihajočega studenca od prvih zapisov in strokovnih študij, kako se je utrdil v zavesti ljudi (domačinov in obiskovalcev) kot naravna znamenitost, bil opredeljen v naravovarstvenih pregledih in zavarovan s predpisi.

Z diplomskim delom bi rada utemeljila eno od naslednjih možnosti:

- Presihajoči studenec nima več lastnosti naravne vrednote, zato se pripravi predlog za umik s seznama naravnih vrednot in razveljavi zavarovanje za naravni spomenik;
- Presihajoči studenec ohrani status naravne vrednote in zavarovanja.

Obe možnosti lahko prikažemo kot naslednji hipotezi:

- H1: Presihajoči studenec nima več lastnosti naravne vrednote, zato se pripravi predlog za umik s spiska naravnih vrednot in razveljavi zavarovanje za naravni spomenik.
- H2: Presihajoči studenec ohrani status naravne vrednote in zavarovanja, z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja.

3 METODE DELA

Pri izdelavi diplomskega dela sem za uvodni del uporabila opisno oz. deskriptivno metodo s pregledom domače literature. Večino podatkov iz časopisja sem poiskala na Digitalni knjižnici

Slovenije (<https://www.dlib.si/>) in sicer do vključno leta 1981 ter z usmerjenim iskanjem po planinsko vodniški literaturi in monografijah.

S pregledom turistične literature in spletnih strani sem preverila omenjanje Presihajočega studenca kot turistične atrakcije. Zadetke sem razporedila glede na vir spletne strani v 7 kategorij (tabela 2), nisem pa podrobneje analizirala vsebinske plati omembe studenca.

Hipotezi sem preverjala s strukturiranimi intervjuji in razgovori z naključnimi obiskovalci v eni soboti med turistično sezono. (tabela 4)

Za intervjuvance za strukturirane intervjuje sem izbrala tiste, za katere sem menila, da imajo ključno vlogo pri oblikovanju mnenja o Presihajočem studencu in ga tudi dobro poznajo (tabela 1). Intervju sem opravila z županom občine Luče g. Cirilom Roscem. Ta intervju se mi zdi pomemben, kajti studenec je v občini Luče in pa tudi zaradi tega, ker ga je sam videl delovati. Naslednji intervju sem opravila z g. Katarino Prelesnik županjo občine Solčava, da je izrazila svoje mnenje kot predstavnica sosednje občine, zelo povezana tudi s tem mejnim območjem obeh občin. G. Aneta Šiljar sem povprašala kaj meni o studencu kot predstavnica centra turističnih informacij v Lučah. Nato pa sem izbrala še dve osebi kot dobra poznavalca Presihajočega studenca, zanimal me je predvsem njun turistični vidik. To sta g. Marko Slapnik (nekdanji direktor Centra Rinka) in g. Avgust Lenar (nekdanji direktor krajinskega parka Logarska dolina). Zanimalo pa me je tudi mnenje mlajše generacije, zato sem izbrala študentko arhitekture Anjo Jezernik Knaus. Na koncu pa se hotela slišati še strokovno mnenje s področja varstva narave, zato sem prosila za sodelovanje g. Tomaža Acmana, ki je zaposlen pri Zavodu RS za varstvo narave, OE Celje. Intervjuje sem opravila v mesecu oktobru 2020.

Za vodenje pogovora sem uporabila naslednja vprašanja:

Ste že slišali za Presihajoči studenec? Ali po vašem mnenju še deluje? Kaj vas je pritegnilo, da ste se ustavili? Mnenje po ogledu Presihajočega studenca.

Tabela 1: Pregled izbranih oseb za polstrukturirane intervjuje.

Ime in priimek	Ustanova/položaj	Področje
Ciril Rosc	Občine Luče/župan	lokalna skupnost
Katarina Prelesnik	Občina Solčava/županja	lokalna skupnost
Avgust Lenar	Krajinski park Logarska dolina/bivši direktor	lokalno zavarovano območje
Anja Jezernik Knaus	študentka arhitekture	mlajša generacija
Marko Slapnik	Center Rinka/bivši direktor	turizem
Aneta Šiljar	TIC Luče/predstavnica	turizem
Tomaž Acman	Zavod RS za varstvo narave/strokovni sodelavec, krajinski arhitekt	varstvo narave

Zanimalo me je tudi mnenje obiskovalcev in naključnih mimoidočih, pa tudi kakšen delež tranzitnih potnikov se ustavi in ogleda Presihajoči studenec. Zaradi omejenega obsega diplomskega dela sem se odločila, da bom izvedla samo eno raziskavo v enem dnevu vikenda v turistični sezoni kot pilotni poskus za morebitno nadaljnje delo. Pripravila sem preprost vprašalnik z naslednjimi vprašanji: ali studenec poznajo, ali po njihovem mnenju še deluje, kaj jih je pritegnilo za ogled studenca in njihov komentar po ogledu.

V soboto 29. 8. 2020 sem se dopoldne odpravila do Presihajočega studenca, da bi intervjuvala naključne obiskovalce. Med 11. in 17. uro se je od okoli 50 avtomobilov, namenjenih proti Logarski dolini, pri studencu ustavilo osem parov oz. družin, ki sem jim zastavila pripravljena vprašanja. Večina se jih pri studencu ustavi, ko se vrača iz Logarske doline.

4 PRESIHAJOČI STUDENEC POD IGLO

4.1 Prostorska umestitev Presihajočega studenca

Presihajoči studenec v občini Luče v Zgornji Savinjski dolini.

Občina Luče se nahaja na severu Slovenije v vzhodnem delu Kamniško-Savinjskih Alp in obsega 110 km² površine. Središče občine je vas Luče, ki leži na rečni terasi nad sotočjem Savinje in Lučnice na nadmorski višini 522 m. Občina šteje 1591 prebivalcev (Medmrežje 1).

V okolici vasi so mala naselja in samotne kmetije. Bližnji vrhovi Savinjskih Alp so zgrajeni iz triasnih apnencev in dolomitov, nižji predeli pa iz andezita, ki je posledica vulkanskih izlivov Smrekovca izpred 30 milijonov let. Površje je reliefno močno razgibano, kar je posledica pestre geološke zgradbe in močnih tektonskih gibanj.

Krajino predstavlja hribovit in gorat svet z vmesnimi dolinami ob Savinji, Lučnici in Lučki Beli z značilnostmi alpskega, kraškega in predalpsko silikatnega porekla. Skoraj polovica površine občine je uvrščena v naravovarstveno območje Nature 2000.

Ljudje na tem območju že stoletja živijo in delajo z naravo, še vedno pa sta najpomembnejša nosilca razvoja gozdarstvo ter kmetijstvo. Planinstvo, gorsko vodništvo, ob tem pa tudi turizem na kmetijah ima tod že dolgoletno tradicijo. Ohranjeno naravno okolje in kulturno izročilo naših prednikov so nedvomne primerjalne prednosti Luč in okolice. Dobro ohranjeni so viri in navade, ki izhajajo iz gozdarske tradicije.

Najbolj obiskana med turističnimi zanimivostmi je Snežna jama pod Raduho, ki predstavlja svojstven biser visokogorskega krasa. Ima pa še številne druge znamenitosti; Igla, Erjavčeva jama, slap Cuc, Trbiška Zijalka, Repov Slap in pa Presihajoči studenec katerega bom podrobneje predstavila v diplomskem delu (Medmrežje 1).

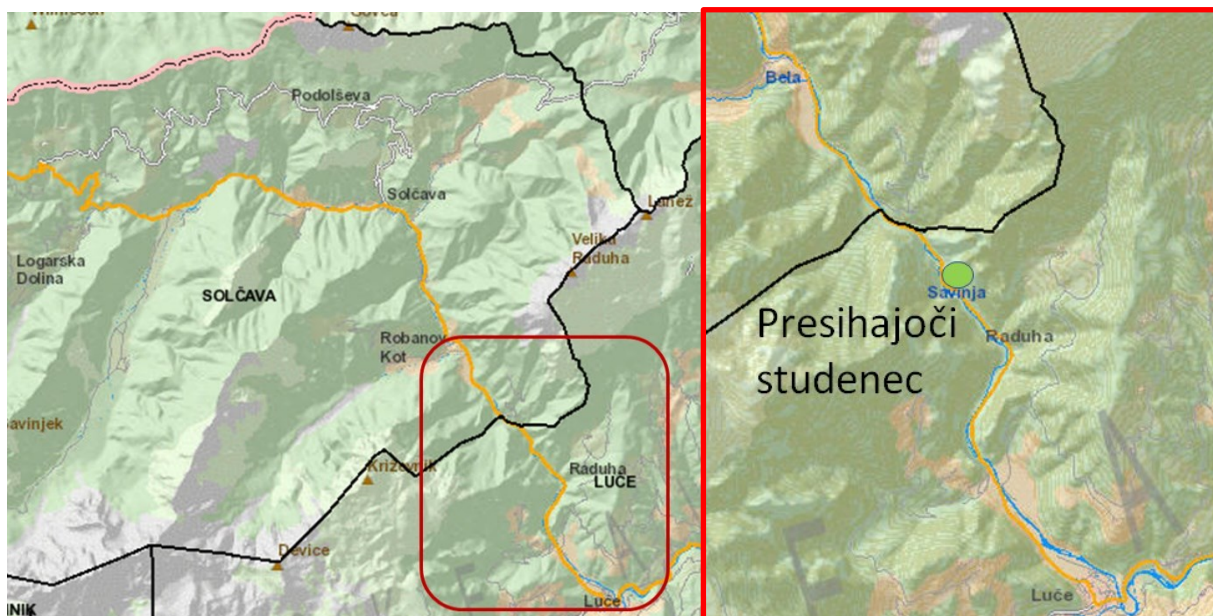

Slika 1: Lega občine Luče

Vir: Medmrežje 4.

Med znane slovenske naravne znamenitosti sodi tudi zanimivi skalni samotar Igla ali po domače Jegla, ki je že od leta 1951 zavarovan kot naravni spomenik. Igla stoji ob regionalni cesti med Lučami in Solčavo, v najožjem delu soteske, ki jo je Savinja vrezala med strmi pobočji Raduhe in Dleskovške planote. Pod njegovih vznožjem je Presihajoči studenec.

V slovenskem merilu je eden najbolj poznanih zaganjalk, (studencev, intermitentnih izvirov), katerih pretok se spreminja. Delovanje zaganjalk je povezano z večjim prostorom v zaledju, v podzemeljski votlini, v kateri izvira voda, ki se, potem ko se napolni, na hitro sprazni po načelu natege in po iztočnem kanalu steče na površje. Po procesu je prostor v votlini prazen, dno kotanje studenca pa polno vode, ki se počasi steka v prod. Hitrost nihanja vode je odvisna od količine vode ter predstavlja amplitudo od nekaj do dvajset minut. Ob zelo visokih vodah je studenec stalen, v obdobju dolgotrajnih suš pa lahko presahne.« (Medmrežje 2).

Slika 2: Lega Presihajočega studenca

Vir: Atlas okolja, 2021.

4.2 Opis Presihajočega studenca

Med Lučami in Solčavo se je Savinja prebila med Dleskovško planoto in Raduho skozi ozko sotesko. V tej soteski je mogočen, okoli 50 m visok skalni samotar z imenom Igla (po domače Jegla). Skozi sotesko so izgradili cesto šele leta 1894, pred tem pa je bil najožji prehod speljan skozi špranjo ob boku Igle, kar spominja na šivankino uho in tudi na ta način utemeljuje ime skalnega obeliska.

Ob zahodnem vznožju Igle izvira Presihajoči studenec. To je ena naših najbolj znanih zaganjalk, studencev, katerih pretok se spreminja. Voda izvira izpod spodmola v stene Igle v kotanjo, ki je na stiku med previsnim skalnim pobočjem in cesto, nato pa ponikne skozi prodnato dno proti Savinji. Kotanjo so že v 19. stoletju obzidali z betonom, na vrhu spodmola je kip Lurške Marije. Nazadnje je bila okolica studenca urejena ob rekonstrukciji ceste 2007.

Glavna posebnost izvira je neenakomeren pretok. V kratkem času se prodnata kotanja napolni z vodo, nato pa postopoma počasi prazni. Frekvenca nihanja je odvisna od vodostaja. Lahko se cikel ponovi vsakih deset do dvajset minut, ob visoki vodi teče voda iz izvira brez nihanja, ob nižji vodi pa popolnoma presahne. V zadnjih desetletjih so obdobja z nihanjem zelo redka.

Slika 3: Presihajoči studenec

Vir: Medmrežje 5.

4.3 Delovanje Presihajočega studenca

Presihajoči studenec sodi med zaganjalke, izvir, katerih pretok se v določenem časovnem intervalu ritmično spreminja (Novak 1966, str. 15). V Sloveniji jih ni veliko (Puc 1985, str. 69): poleg Presihajočega studenca še Lintvern, ki ga je poznal že Valvasor, Minutnik pod Gorjanci, Zaganjalka na Cerkljanskem in Mežnarjev studenec na Blokah.

Verjetno je najstarejši opis delovanja Presihajočega studenca objavil neznani avtor v Planinskem vestniku (1895, str. 78): 'Presihajoči studenec. Pod tako zvano Iglo v Solčavskih planin je blizu Savinske struge presihajoč studenec v majhni kotlini. Sunkoma prihaja voda od spodaj, in se v 2 do 4 minutah napolni, a potem se zopet izgublja voda v pesku, iz katerega je pritekla. To presihanje traja okoli 14 minut. Merili smo tudi pred leti toplino te vode, katera ima neposredno pred naraščanjem 10o R, ko se pa kotlina napolni, 7,5o R. Ta studenec prihaja najbrž iz kake podzemeljske vodoshrambe, v katero tečeta snežnica in dežnica in jo napolnjujeta. Misliti si moramo tam razpoke, podobne zakrivljenim cevem, katerih krajša rama drži v podzemeljsko vodoshrambo, daljša pa do kotline blizu struge. Ko hitro se napolni vodoshramba, da voda v njej stoji malo više, nego krivina cevi, začne se vsled vodotežnega pravila voda po razpoki odtekat. Odtekala pa se bode tako dolgo, dokler ne pade nje gladina v vodoshrambi do konca krajše rame krive cevi. Potem studenec preneha za toliko časa, da se napolni vodoshramba zopet to zaznamovane visokosti.'

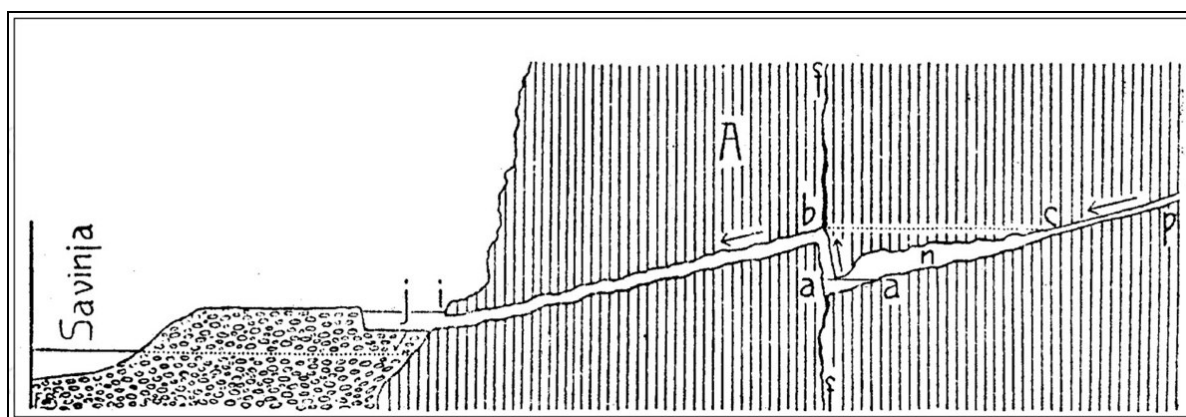
Najbolj znan in celovit pa je opis Ferdinanda Seidla. Prvič ga je obiskal kot visokošolec leta 1876 in '... vzhičen občudoval Iglo in presihajoči studenec ...' (Kocbek, 1926a, str. 93). Očitno je studenec že takrat vzbudil zanimanje tega vsestranskega naravoslovca, da ga je kasneje preučeval. Rezultat tega prizadevanja je skica geološkega prereza izvira ter natančno

pojasnilo njegovega delovanja v knjigi Kamniške ali Savinjske Alpe (1907, slikovne priloge 52). Opis je bil objavljen še v Planinskem vestniku (1909), v celoti ga je povzel tudi Kocbek v svoji monografiji o Savinjskih Alpah (Kocbek, 1926a, str. 170–171).

Seidlov opis delovanja ni bil kasneje nikoli presežen, ampak le povzet na različne načina. Zato je smiselno, da ga tudi v tem delu predstavimo v celoti:

'Mal pa vendar tako zanimiv pojavi, da nikakor izgine med velikimi potezami znamenite soteske pri Igli nad Lučami. Prostor med skalnimi stenami, ki so ogromni temelj temu skalnemu obelisku Igle, in med Savinjo, ki jim obliva vznožje, je prav tesen. Toliko, da ga je za ozko cesto. Tik ceste ob vznožju previseče skale je v tleh mala jamica, ali pravzaprav s kamenitim okvirjem umetno ograjen jarin (v naši podobi zaznamovan s črko j). Med tem, ko stojimo poleg njega in ga opazujemo, privre z dna gori čista studenčnica. Pa komaj je poln, že jame gladina vode upadati in kmalu izgine vsa v tla. Kratek čas nato privre na novo, a zopet odteče, od koder je prišla. Vsak prizor traja le nekaj minut. Ta iznenadni pojav se ponavlja – razen ob suši in trdi zimi – dan in noč, leto za letom. Človeku se zdi, kakor da utriplje v trdem skalovju neko čudno neznano življenje. Ali pa je to le navadna igrača, ki jo tu uprizarja sicer resna природа!

Mehanizem te zagonetke je našemu pogledu nedostopen, ampak raztolmačiti si ga poskusimo domnevno. Ko premišljamo o njem, moramo upoštevati nekoliko dejanske, od zunaj vidne posebnosti prizorišča, za drugo pa njih verjetne posledice. Iz obojih se res da sestaviti preprost mehanizem, ki je bržkone pogoj presihajočemu studencu na tem kraju.

Slika 4: Geološka in fizikalna razlaga presihanja

Vir: Seidl, 1907, slikovna priloga 52.

Skladovi apnika (A v podobi) v stenah pod Iglo visijo vzporedno črti bi, torej nalahko proti Savinji. Voda, ki curlja v lezikah (to je v presledkih med skladom in skladom), prihajajoča iz gorovja za Iglo, je lezike tuintam razglodala ter razširila in si utrla zložen odtok proti Savinji. Navpične razpoke so razcepile skalovje. Mislimo si, da je skalna gruda zdrsnila tikoma nekoliko navzdol ob eni taki razpoklini (ff v podobi). Potem je bila prekinjena prvotna prema pot vodne žile. Ali voda je razpoko ob zgibu (ab) razglodala in si tako zopet odprla pot. Prišedši po leziki pa krene voda ob zaskoku ab navzgor, ker leži točka p više nego b, in more potem nadaljevati prvotno pot ob leziki bi. Tako priteče do točke i in tam izvira. Del pota pa si je voda razširila in naredila malo votlinico n. Smemo si misliti, da je odtočna cev bi nekoliko širša nego pritočna pc. Ko se je bilo vse to ustanovilo, je bil ustvarjen mehanizem, ki je izpremenil prejšnji navadni izvir pri i v sedanji presihajoči studenec.

Kolenska cev abi namreč deluje tako kakor zavita natega (glej Senekovič, Fizika, Ljubljana 1883, stran 121 in 122), ki izpraznjuje vodno shrambico n.

Stvar se vrši tako: kakor hitro je shrambica napolnjena do točke c, je napolnjen tudi kratki navpični krak natega ab do b. Voda začenja sedaj odtekati po daljšem kraku bi, ki skončava pri i in nižje od b. Zračni tlak ima pristop do shrambe n po razpokah skalovja in pritiska vodo v n tako dolgo, dokler ne pade gladina od c do aa. Voda priteka po nategi abi v jarin in ga napolni. Jarin pa vode ne drži, ker je njegovo dno prodnato. V vrzelih proda odteče voda iz njega k podtalni vodi Savinje (v smeri puščice pod j). Jarin se izprazni. Ta čas pa se začenja shramba n polniti po ozki cevi pc, ki privaja vodo iz gorovja za Iglo. Ako bi se polnila tako, da vanjo priteče toliko, kolikor tačas odteče, imeli bi pri i navaden studenec, ki izvira neprenehoma. Ali zavita natega je širša nego pritočna cev. Zatorej natega izprazni shrambo primeroma hitro, potem pa jo napolnjuje tesni pritok počasneje. Tako nastane prenehljaj v izviranju. Jarin propušča vodo, pa tako, da je med pritokom vendar še več pride, nego je ponikne. Med prenehljajem pa se celo izprazni. Tačas se pa shramba napolni in začne se znova čudežna igra redkega mehanizma. Preprost je sicer, a njegove podrobnosti se morajo ujemati, da deluje pravilno.'

Iz opombe uredništva Planinskega vestnika je razvidno, da je že profesor Seidl (1909) dopuščal možnost spremembe pri presihanju: 'Glede stvari same še pripomnimo: prof. Seidl izraža v dopisu na nas mnenje, da so presihajoči studenci ne trajna, ampak minljiva naprava. Prav verjetno! Mehanizem se pač prav lahko pokvari.'

Večina virov poudarja, da je voda hitreje narašča, kot pa upada, kar je glede na sifonsko razlago delovanja tudi pričakovano. Ritem nihanja je odvisen od višine vodostaja, kadar je vode veliko, potem neprestano teče, ob suši pa popolnoma presahne. Podobno velja tudi za druge zaganjalke, kot je na primer Minutnik pod Gorjanci (Novak 1966, str. 18).

Že Weiss (1859, str. 11) ni videl delovanja studenca, tako da obdobja nedelovanja niso nič posebnega, le da so v zadnjih letih pogostejša in daljša.

Zanimiv je zapis z ekskurzije 4. razreda osnovne šole bratov Letonje Šmartno ob Paki (Pavič, 1981), ko so bili navdušeni nad delovanjem studenca: 'Ustavili smo se še pri Igli, kjer smo si ogledali presihajoči studenec. Imeli smo srečo, ker je v tistem trenutku voda v studencu naraščala in upadala.'

Čeprav sedaj mnogo ljudi meni, da je vzrok za redkejše delovanje studenca rekonstrukcija ceste leta 2007 (v intervjujih so sicer omenjali leto 2006, vendar je bila po virih ta rekonstrukcija leto dni pozneje), sem tudi v starejši literaturi zasledila, da studenec ne deluje redno. Videčnik (1978, str. 52) je navedel, da je 'zelo zanimiv naravni pojav je pod njo [Iglo] se nahajajoči Presihajoči studenec, ki pa v zadnjem času pojenjuje'.

Zbrala sem nekaj podatkov o delovanju Presihajočega studenca v zadnjih desetletjih. Studenec je po mojih podatkih deloval:

Datum	Opazovalec	Vir
7. 11. 1982	Peter Skoberne	ustno sporočilo
19. 1. 2011	Ciril Rosc	ustno sporočilo (intervju)
6. 5. 2017	Aleš Rozman	https://www.youtube.com/watch?v=XScn-K4zU2c
18. 9. 2018	Aneta Šiljar	ustno sporočilo (intervju)

Slika 5: Primer delovanja Presihajočega studenca 6. 5. 2017

Vir: Rozman, 2017.

Slika 6: Ob nižjem vodostaju je studenec suh – 2. 9. 2009

Foto: P. Skoberne.

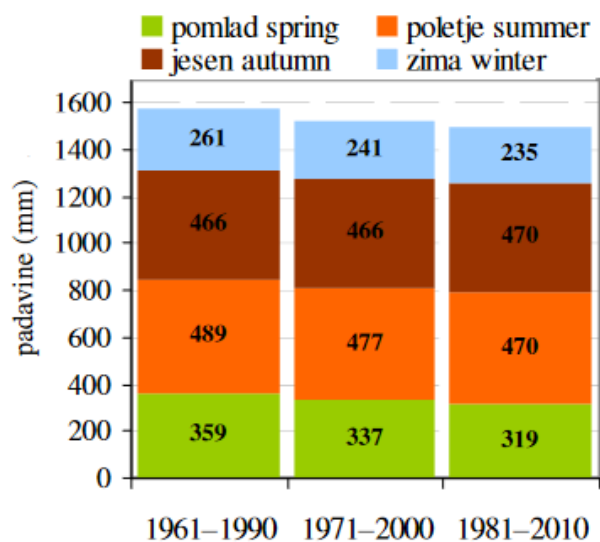

Slika 7: Ob višjem vodostaju vodo stalno teče – 1. 11. 2012

Foto: P. Skoberne.

To prav gotovo niso vsa obdobja delovanja, a dokazujejo, da mehanizem presihanja v notranjosti Igle ni bistveno spremenjen in še vedno deluje, spremenile pa so se vodne razmere. To lahko pomeni, da je sta količina padavin in razmerje med snežnimi padavinami in dežjem drugačna, da so se premaknili vodni tokovi, zato se večji prostor le redko napolni do vrha, da se lahko sproži učinek natege – hitro praznjenje.

Podatki za padavine (obdobje (1961–2010) za meteorološko postajo v Solčavi kažejo trend upadanja količine padavin, zlasti pozimi.

Slika 8: Povprečna višina padavin po obdobjih in po letnih časih v Solčavi/Mean precipitation per periods and seasons in Solčava.

Vir: Nadbath, M., 2015.

Ni pa mogoče povsem izključiti možnosti, da so na vodne tokove vplivala tudi vsa dela ob rekonstrukcijah ceste ter vibracij zaradi prometa. Vendar bi to lažje potrdili, če bi bil padavinski režim nespremenjen.

4.4 Navedbe v literaturi

Pregled literature je pokazal, da je Presihajoči studenec mnogokrat omenjen vse od druge polovice 19. stoletja, tako v medijih kot turistična zanimivost, pa tudi strokovni in planinsko vodniški literaturi. Prispevki, ki so temeljiteje obdelovali mehanizem presihanja so predstavljeni v poglavju o razlagah delovanja, posebej sem izdvojila tudi prispevke, povezane z ljudskim izročilom, pripovedništvom in poezijo, kakor tudi tiste, ki izhajajo iz strokovnih evidenc.

Med prve znane opise Presihajočega studenca sodi opis geologa M. V. Lipolda (1856, str. 171), ki je na seji cesarskega geološkega zavoda 22. januarja 1856 poročal o Solčavski, katero je obiskal leto dni poprej. Posebej je 'poudaril nenavadni naravni pojav, namreč presihajoči izvir, ki se nahaja ob gladini Savinje pod tako imenovano Iglo. Njegovo pojavljanje in izginjanje se menja v neenakomernih časovnih obdobjih; naraščanje izvirske vode je hitrejše kot njeno upadanje. Prvo traja 2–5 minut, drugo pa 8–15 minut.'

Botanik Emanuel Weiss je raziskoval in objavil prispevek o rastlinstvu Solčavskih Alp in v splošnem opisu območja opisal tudi sotesko Savinje pri Igli in Presihajoči studenec (Weiss, 1859, str.114). Očitno ga je poznal po Lipoldovem članku, saj je povzel navedbe o presihanju, vendar pravi, da ni imel sreče, da bi ga videl delovati. Pristavil je, da verjetno teče le po daljšem deževnem obdobju.

V Učiteljskem Tovarišu (Anonim., 1870, str. 282) je pri opisu Solčavskih planin, pripomočka za zemljepisje v ljudski šoli, poleg Igle omenjen tudi Presihajoči studenec: 'Na vznožju Igle je presihajoči studenec ali vrelec. Ta teče ob deževju skoz 7 minut tako obilno, da bi lahko mlinsko kolo gnal, v poslednjih 5 minutah pa celó preneha, in na to se zopet silno izlije. Ob suhem vremenu pa je ravno na opak.'

Na Presihajoči studenec je opozoril J. Frischauf (1877, str. 14–15) in povzel verjetno Lipoldov opis: 'Ob vznožju skalne stene Igle tesno ob gladini Savinje se nahaja periodični studenec. Voda se v povprečju dviga vsake četrte ure in potem upade; med dvigovanjem izvir močno naraste, pri umikanju pa popolnoma izgine. Dvigovanje traja 2–5, upadanje pa 8–15 minut.'

Presihajoči studenec je dobro poznal tudi planinec Franc Kocbek, dolgoletni predsednik in odbornik Savinjske podružnice Slovenskega planinskega društva in o njem večkrat pisal.

Prvič je pisal o njem leta 1894 (Kocbek in Kos, 1894, str. 46), še preden je bila speljana cesta pod Iglo. Omenja pešpot skozi Iglino uho in opozarja na Presihajoči studenec: 'Na drugi strani ne zamudi pogledati pod Iglo ležečega presihajočega studenca'.

Obširnejši opis je izšel v Ilustrovanem narodnem koledarju. Kocbek (1905, str. 93) je opis popestril tudi z objavo pesmi o Presihajočem studencu. Podpisan je Mozirski. Ta psevdonim je uporabljal v Mozirju rojeni pesnik in publicist Žiga Laykauf (1868–1938). Pesem je predstavljena v poglavju o ljudskem izročilu. Kocbekov opis: 'Ko smo šli navkreber skozi Iglo, dospemo na zahodni strani nizdol do zanimivega »presihajočega studenca«, kakršnega menda nimamo več nobenega v naši domovini. Voda, nabirajoča se v podzemeljskih shrambah Raduhe, privre pri navadnem stanju vsakih 5–10 minut izpod navpične skale ter

potem usahne, da se isti prizor zopet ponavlja v omenjenem času. Ob veliki suši pa počiva studenec.'

Kocbek je leta 1893 spremljal župnika in pesnika Antona Aškerca v Logarsko dolino in na Okrešelj. Med potjo sta večkrat počivala, spotoma sta si ogledala tudi Iglo in Presihajoči studenec. Kocbek je zapisal, da je Aškerc 'res užival lepoto narave' (Kocbek 1926a).

Še nekaj drugih navedb, pretežno iz dnevnega tiska:

Rotter 1925, str. 6: Pod Iglo (Nadel) se nahaja Presihajoči studenec (periodische Quelle), eno naših alpskih čudes Voda, ki se zbira v podzemnih jamah Raduhe, teče vsake pet do deset minut iz izvira in spet izgine, nato se ta postopek ponavlja. Pri trajni suši izvir popolnoma presuši.

Anonim. (1934, str. 3): 'Dočim so zijalke v tem čarobnem svetu še tako skrivnostne ter malo znane, je pa že dolgo znan presihajoči studenec pod Iglo. Igla je silen skalnat nebotičnik, ki sloni samo napol na skalovju pri tleh. Cesta drži pod njim, nekaj korakov naprej pa je pod mogočnim skalnatim svodom bazenček, ki se neprestano polni in prazni v kratkih enakih presledkih. Nihče ne ve zanesljivo, kaj se godi pod čudovitim presihajočim studencem in sleherni občuduje zavzet igro narave. Toda ljudje so realisti posebne vrste. Nekdo je nalepil na skalo nad studencem trgovsko reklamo, vendar jo je nekdo strgal, kolikor je mogel, a kdo ve, če ni bil tudi trgovec ...'

Tine Orel je ob 60-letnici Planinskega društva Celje objavil članek o Turističnih prometnih problemih Zg. Savinjske doline (Orel 1953) v katerem je med zanimivostmi, pomembnimi za turistični obisk omenjen tudi Presihajoči studenec.

Joža Vršnik – Robanov je redno objavljala zgodbe s Solčavskega v Planinskem vestniku. V prispevku Drobci iz Solčave – Iz Luč v Solčavo (Vršnik 1954) je pri opisu poti na kratko opisal tudi Presihajoči studenec: 'Pod Iglo je znani presihajoči studenec, ki ima to »navado«, da 5 minut narašča in teče, drugih 5 minut pa usiha. To pa je le ob primerni zemeljski vlagi. Ob daljši suši usahne popolnoma, ob preveliki moči pa teče stalno.'

Posebej se je posvetil Robanov Joža (Vršnik 1956, str. 105–106) studencu v samostojnem opisu. Zanimivo in zanj značilno je njegovo skrbno opazovanje in tenkočutno razmišljanje, ki veje iz njegovih besed: 'Naravna znamenitost, kakršne morda ni drugje na našem planetu, zraven pa tako srčkana in zanimiva, da človek kar ne more mimo, da ji ne bi posvetil nekaj minut. Odlikuje jo še to, da je tako lahko dostopna, saj je tik ob cesti ter da je na kraju, ki s svojo romantiko že sam pritegne nase pozornost ljubitelja narave.'

Marsikdo se je ob presihajočem studencu že zamislil. Kakšna sila žene in ureja njegovo presihanje? Vsak si želi natančnega odgovora, a vsak odgovor je le domneva. Pravi odgovor je skrit za skalnato zaveso.' Nato nadaljuje z izkušnjo vodovoda na Robanovi domačiji, speljanega iz bližnjega zajetja, ko je zaradi nizkega vodostaja in ledu voda ritmično nihala. Svoje opazovanje je zaključil z modro mislijo: 'Natančne rešitve Presihajočega studenca, menim, da ne bo ugotovil nihče. Če bi se pa našel »modrijan«, ki bi to rešil z neizpodbitno gotovostjo, pa bi morda studenec prenehal presihati za vselej.'

Konec junija 1956 se je 39 otrok padlih borcev odpravilo na tritedenski tabor pri Gornjem Gradu. Od tam so hodili na izlete in si na poti v Logarsko dolino ogledali tudi Presihajoči studenec: 'Čar Logarske doline je okrepila pot do nje in bo njen stoječa skala imenovana

»Igla«. K postanku nas je zvalil presihajoči studenec pri Igli. Voda ob določenih minutah privre na dan in izgine pod zemljo.' (Golob 1956).

V članku Spoznavajmo lepote naše zemlje (Anonim. 1958, str. 4) avtor z navdušenjem opisuje naravne lepote Slovenije, za katere pa ugotavlja, da niso primerno označene. Med znamenitostmi navaja tudi Presihajoči studenec, pohvali nevsiljiv napis, ki nanj opozarja, in dodaja, da bi napis dopolnil še z dobo presihanja.

Znani slovenski geograf Drago Meze, dolgoletni raziskovalec Zgornje Savinjske doline, je v podrobnem opisu tega območja v Planinskem vestniku (Meze 1960, str. 390) takole opisal studenec: 'Posebna naravna znamenitost soteske je Presihajoči studenec. Leži čisto ob cesti pod Iglo in le dober meter više od struge Savinje. V času povprečne vode se na ca. pet minut polni in prazni; voda izvira v skali na levem bregu, izteka pa se pod zemljo pod cesto v Savinjo. Če je padavin preveč in spomladi, ko se tali sneg, je v ograjenem studenčku stalna voda, ob suši je pa brez nje.'

Pionirji osnovne šole v Lučah so opisali lepote Zgornje Savinjske doline med katerimi seveda ne manjka Presihajoči studenec (Anonim. 1962, str. 8).

V Delu je bil v rubriki Turisti – kam? (Anonim., 1963) med drugim objavljen tudi predlog za obisk Luč. Med zanimivostmi je naveden Presihajoči studenec.

Podobno je tudi opozorilo na znamenitosti okolice Luč (Anonim. 1964).

V reviji za Slovence po svetu, Rodni grudi, je Jaka Slokan (1966, str. 285) omenil Presihajoči studenec: 'Pod Iglo je »presihajoči« studenec, zanimiv »mehanizem« narave, ki kot pravi »perpetuum mobile« povzroča, da je studenec zdaj poln vode, zdaj spet suh.'

Objava Črtomira Zorca (1971): 'Tik pod Iglo izvira ob cesti presihajoči studenec. Vsakih 10 minut se mu tolmun napolni z vodo. Po šestih metrih teka pa ga že sprejme deroča Savinja ... Kratko življenje, a še to vsakih deset minut prekinjeno ...'

Omemba Presihajočega studenca je praviloma neločljivo povezana z omembo Igle. To potrjuje tudi objava v članku, ki našteva naravne znamenitosti Zgornje Savinjske doline (Anonim. 1973).

Miklavc (1974, str. 274) ugotavlja, da imajo največjo turistično vrednost Gornje Savinjske doline naravne znamenitosti, med katerimi je tudi Presihajoči studenec.

Guzej (1978, str. 8) je pri opisovanju splavarstva napisal tudi tole: 'V tem slikovitem kanjonu, enem najlepših delov štajerske lepote, sta še dve znamenitosti: presihajoči studenec in Erjavčeva jama.'

Od Solčavanov je poleg Robanovega Joža veliko pisal o kulturnih in naravnih znamenitostih tudi Valent Vider, ki prav tako večkrat omenja Presihajoči studenec (Vider 1982, str. 59; 1978, str. 530; 2004, str. 53).

Presihajoči studenec je objavljen tudi v monografijah, ki obravnavajo območje Solčavske, na primer monografija o Logarski dolini (Ramovš 1990) oz. naravnih znamenitostih (Skoberne 1988, str. 126–127).

Presihajoči studenec je nujen sestavni del turističnih in planinskih vodnikov od nekdaj do danes (Badjura 1922/23, str. 457; Vogelnik 1969, str. 62; Ficko 1973, str. 68; Videčnik 1978; Habjan et al. 2004, str. 179).

4.5 Ljudsko izročilo, literatura, umetnost

Najbolj znano pripoved o nastanku Igle je po ljudskem izročilu zapisal Lojze Zupanc (1958) in pravi takole:

'Na Raduhi planini je živel velikan, ki je bil takšen hrust, da je v hosti izpulil smreko, osmukal njene veje – pa je imel popotno palico. Potikal se je po hostah med Lučami in Solčavo ter lovil medvede, gamse in jelene, si jih pekel na ražnju in se mastil, žejo pa si je gasil v Savinji.

Vsega je imel, le žene ni imel!

A tudi ženo je dobil. Toliko časa se je klatil po hostah Savinjske doline, da jo je našel, ki mu je bila všeč.

Velikanova žena je bila takšna baba, da je bila višja ko najvišja smreka, a vendar je svojemu možu segala komaj do ramen. Kadar je velikanu prala hlače dopetače, je Savinja tri dni in tri noči umazana tekla skozi Luče.

Srajce velikan ni imel, ker so ga grele dlake, s katerimi je bil poraščen po širokem hrbtu in po močnih prsih.

A neke mrzle zime si je tudi srajco zaželel. Prosil je svojo ženo Velebabo, naj mu jo sešije, ona pa je rekla: »Kako naj ti sešijem srajco, ko pa nimam igle!«

Takrat se je velikan povzpel na vrh Raduhe in od vrha skalnate gore odtrgal veliko skalo ter jo oglodal, da je postala okrogla kakor igla. Potlej je iz dneva v dan pohajal na lov, dokler ni pobil s svojo popotno palico toliko divjadi, da je bilo dovolj odrtih kož za srajco. Dal je kože in kamnito iglo Velebabi ter velel: »Takšno srajco mi sešij, da me tudi v najhujši zimi ne bo zeblo!«

Velebaba je nabirala v hosti dolge in debele vitice srobotovine, jih vdevala v iglo in šivala iz dneva v dan, da bi možu sešila srajco.

A preden je srajco končala, se je od vrha Raduhe planine odtrgala skalina, zgmela na frato, kjer je sedela Velebaba, ter jo ubila.

Ko se je velikan vrnil z lova na domačo frato in zagledal mrtvo ženo, je zatulil, da je odmevalo od planin. Žalosten in besen je pograbil iglo ter jo zalučal v dolino, da se je ob cesti nad Savinjo zapiknila v zemljo, kjer je še danes. On sam se je skrtil v zijavko, da ga nikoli več ni videla živa duša.

Medvede, merjasce, jelene in gamse pa še zmeraj po hostah Raduhe lovi, jih peče na ražnju in se z njimi masti. Žeje pa si nič več v Savinji ne gasi, ampak hodi v podzemsko luknjo, kjer se nabira voda Presihajočega studenca.

Kadar v tem studencu upade voda, takrat si velikan v zijalki gasi žejo. Če boste kdaj šli v Logarsko dolino, boste blizu Solčave zagledali Presihajoči studenec, kjer voda vsakih nekaj

minut upade, nato pa spet naraste. Nedaleč vstran pa boste videli visoko, tenko, osamelo skalo Iglo, ki je Velebabi rabila za – iglo.'

Zgodbo so povzemali tudi drugi avtorji (npr. Vršnik 1956; Skoberne 1988).

Valent Vider (1982, str. 59) omenja tudi legendo, kako se v ozkem prehodu skozi Iglo vidijo sledovi Marijinih prstov, ko je odmaknila skalo, da je prišla v Solčavo.

O Presihajočem studencu je v Mozirju rojen pesnik Žiga Layakov–Mozirski v sklopu pesnitve Savinski venec napisal pesem:

Iz osrčja zemlje sili
srebropeni vir na dan
in skrivnostno v zemlje krili
spet izgine nepoznan. —

Večno kakor raz vršine
vir gubeč se v skalni sip,
up za upom zopet mine,
varajoč nas kratek hip.

Prvič je bila objavljena leta 1902 v reviji Slovenka, uporabil pa jo je tudi Kocbek (1906, str. 93) za popestritev opisa Presihajočega studenca.

Presihajoči studenec ni najbolj slikovit za upodobitve, saj je njegova največja posebnost v zanimivem delovanju, zato tudi ni pričakovati, da bi spodbujal slikarje, da bi ga upodobili. Vendar ga lahko vidimo na nekaterih upodobitvah Igle. Primera za to sta barvna upodobitev (slika 12) in jeklorez iz leta 1844 avtorjev L. Mayerja in A. H. Payna.

Slika 9: Jeklorez Igle (Mayer & Payne, 1844)

Vir: Medmrežje 6.

5 STATUS ZAVAROVANJA

5.1 Presihajoči studenec v strokovnih evidencah in prva zavarovanja

Prvi pogoj za zavarovanje nekega območja ali naravne znamenitosti v naravi je, da izstopa po določenih lastnostih in da je v zavesti ljudi, domačinov in javnosti. Ta zavest so potem odrazili v različnih strokovnih seznamih, ki so osnova za določanje zavarovanja, seveda, če je to potrebno.

Presihajoči studenec omenja Krajevni leksikon Dravske banovine (1937, str. 167) pri opisu naselja Luče omenja Presihajoči studenec: 'Naprej ob tej cesti se dviga nad ozko skalnato strugo Savinje vitek skalnat rog z globoko navpično zarezo, znamenita Igla (3/4 ure). Pod njo izvira ob cesti presihajoči studenec, ki se takoj izteka v Savinjo.'

Enega prvih inventarjev naravnih znamenitosti je pripravil Šivic (1944, str. 191) in v njem navedel: 'Igla pod Solčavo – Skalnati obelisk v soteski nad Lučami. Kotanja s presihajočim izviro. Lastnica Pahovnik Frančiška, Raduha št. 3.'

Konservator Jože Curk je v Celjskem zborniku objavil obsežno razpravo o kulturni in zgodovinski dediščini Posavinja. Pri naštevanju najpomembnejših kulturnih in naravnih znamenitosti je omenjen pri Logarski dolini tudi Presihajoči studenec (Curk 1961, str. 468).

Leta 1951 je bila zavarovana Igla (Uradni list LRS, 20/51).

Ur.l. LRS, št. 20–103/51

103.
Na podlagi 1. in 3. člena zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23-137/48) izdajam po predlogu Zavoda za spomeniško varstvo LR Slovenije

odločbo
o zavarovanju skalnatega obeliska »Iglac« v Solčavi

1
Skalnat obelisk, znan pod imenom »Iglac«, ki stoji v ozki soteski ob robu ceste, vodeče ob Savinji iz Luče proti Solčavi, na parceli št. 717/2 k. o. Sv. Duh, spadajoči k posestvu »Spodnji Zavratnik«, last Pahovnik Franciške v Raduhi št. 3 (KLO Luče, OLO Soštanj) — v naših krajih edinstven primer oblik, ki jih ustvarja erozija —, se zaradi svojega geološkega pomena in redkosti zavaruje kot prirodna znamenitost.

2
Brez poprejšnjega dovoljenja Zavoda za spomeniško varstvo LRS v Ljubljani se zavarovana »Iglac« ne sme odstraniti in tudi ne deloma ali v celoti podreti.

3
Varstvo »Iglac« se po prednjih predpisih in predpisih splošnega zakona o ljudskih odborih izročja Krajevemu ljudskemu odboru v Solčavi, ki naj domače prebivalstvo seznani s predpisi te odločbe.

Vrhovno varstvo in splošno nadzorstvo nad zavarovanim objektom izvaja Zavod za spomeniško varstvo LRS.

4
Kršilci te odločbe se kaznujejo po 18. členu splošnega zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih redkosti z dne 4. oktobra 1946 (Uradni list LRS, št. 81-576/46).

5
Ta odločba velja od dneva objave v »Uradnem listu LRS«, za lastnika pa takoj po pravnomočnosti.
Št. 922/4–51
Ljubljana, dne 24. aprila 1951.

Minister in predsednik
Sveta za prosveto in kulturo LRS:
Boris Ziberl l. r.

Slika 10: Predpis o zavarovanju Igle iz leta 1951

Vir: Ur. l. LRS, 20/51.

V predpisu Presihajoči studenec sicer ni omenjen, vendar je varstveni režim iz drugega člena posredno zagotavljal tudi ohranitev Presihajočega studenca.

Inventar najpomembnejše naravne dediščine SRS (1976, str. 192–193) obravnava Iglo in Presihajoči studenec kot celoto, tudi glede zavarovanja Igle kot naravnega spomenika.

Leta 1987 je občina Mozirje, ki je tedaj obsegala tudi območje Solčavske, z občinskim odlokom zavarovala posebej Iglo in posebej Presihajoči studenec (Ur. l. SRS, 27/87).

Novo pravno stanje je upoštevala tudi nova izdaja Inventarja najpomembnejše naravne dediščine SRS (1988, str. 312–313).

Zavod RS za varstvo narave je leta 2007 dopolnil strokovni predlog za zavarovanje regijskega parka Kamniško Savinjske Alpe. Med zavarovanimi naravnimi spomeniki je seveda upoštevan tudi Presihajoči studenec (Tomažič 2007).

V literaturi in tudi v nekaterih odgovorih intervjuvancev sem večkrat naletela na podatek, da bil Presihajoči studenec prvič zavarovan leta 1948 (npr. Skoberne 1988, Habjan in Skoberne 2004, Medmrežje 11), vendar mi ni uspelo najti ustreznega predpisa. Po meni dosegljivih podatkih je bila Igla zavarovana leta 1951, Presihajoči studenec pa 1987.

5.2 Veljavna ureditev pravnega statusa Presihajočega studenca

Področje varstva narave pravno ureja Zakon o ohranjanju narave (ZON). Posamezne naravne znamenitosti pravno opredeljuje kot naravne vrednote, ki jih lahko, če je potrebno, zavarujemo samostojno kot naravne spomenike in/ali v sklopu širših zavarovanih območij.

Pravno ureditev povzemam po Berginc et al., 2006.

5.3 Naravne vrednote

Izstopajoči deli narave, lepi, slikoviti, posebni, so bili v preteklosti poimenovani kot naravne lepote, naravne znamenitosti, naravne redkosti, naravna dediščina. Izrazi so se spreminjali, deli narave pa so ostajali isti.

Pojem naravne vrednote je za poimenovanje izbranih, posebej vrednih delov narave uvedel Zakon o varstvu okolja leta 1993. Pojem naravne vrednote je povzel in natančneje opredelil tudi Zakon o ohranjanju narave leta 1999. Z določilom, da naravne vrednote obsegajo vso naravno dediščino na območju Republike Slovenije.

Naravne vrednote so poleg redkih, dragocenih ali znamenitih naravnih pojavov tudi drugi vredni pojavi, sestavine oziroma deli žive in nežive narave, naravna območja ali del naravnih območij, ekosistemi, krajina ali oblikovana narava (4. člen ZON). Taki deli narave vsebujejo posebne vrednostne lastnosti. Glede na to se naravne vrednote opredelijo po zvrsteh:

- dele zemeljske skorje, v njeni notranjosti in na njenem površju s površinsko geomorfološko, podzemno geomorfološko ali geološko zvrstjo,
- tekoče ali stoječe vode s hidrološko zvrstjo,
- ekosisteme s ekosistemsko zvrstjo,
- habitate rastlin in živali prostoživečih vrst z botanično ali zoološko zvrstjo,
- dele, ki umetno oblikovani iz snovnih delov žive narave z zvrstjo oblikovane naravne vrednote,
- dele krajine z zvrstjo krajinske vrednote.

5.4 Prepoznavanje naravnih vrednot in njihovo vrednotenje

Pri evidentiranju izstopajočih pojavov v naravi (naravnih znamenitosti) se ugotavlja, ali je izstopa po določenih vrednostnih lastnostih. Evidentiranje obsega poimenovanje naravne vrednote, opis njenih vrednostnih lastnosti ter natančna geolokacija. Poleg tega se pridobijo še drugi dogovorjeni podatki, kot so opis stanja, podatki o morebitnih dejavnikih ogrožanja, o obstoječih dejavnostih na naravni vrednosti in drugo. Za evidentirano naravno vrednoto se opredeli entiteta naravne vrednote (del, ki vsebuje vrednostne lastnosti) in njena neposredna okolica.

NARAVNA VREDNOTA = ENTITETA NARAVNE VREDNOTE + NEPOSREDNA OKOLICA

Prednostna obravnava ter pristojnosti za izvajanje varstvenih obvez se določata v postopku vrednotenja. Pri tem se primerjajo lastnosti dela narave, ki so glede na značilnosti naravnih oblik ter naravnih pojavov in procesov med seboj primerljivi, in se ugotavlja, če del narave

izpolnjuje predpisana oziroma strokovno dogovorjena merila vrednotenja narave. Naravna oblika je prepoznavni materialni del narave, naraven pojav pa je dinamičen dogodek v naravi, naravni proces je niz naravnih pojavov.

Pri vrednotenju se upoštevajo naslednja strokovna merila (5. odstavek 37. člena ZON):

- izjemnost;
- tipičnost;
- kompleksna povezanost;
- ohranjenost;
- redkost;
- ekosistemska pomembnost;
- znanstveno-raziskovalna pomembnost;
- pričevalna pomembnost.

5.5 Postopek pravne določitve naravnih vrednot

Postopek določitve naravnih vrednot se konča, ko minister sprejme predpis, s katerim določi naravne vrednote in jih razvrsti na naravne vrednote državnega ali lokalnega pomena ter predpiše podrobnejše varstvene in razvojne usmeritve (6. odstavek 37. člena ZON).

Presihajoči studenec je pravno opredeljen kot naravna vrednota od leta 2004 s Pravilnikom o določitvi in varstvu naravnih vrednot (Uradni list RS, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10, 23/15 in 7/19).

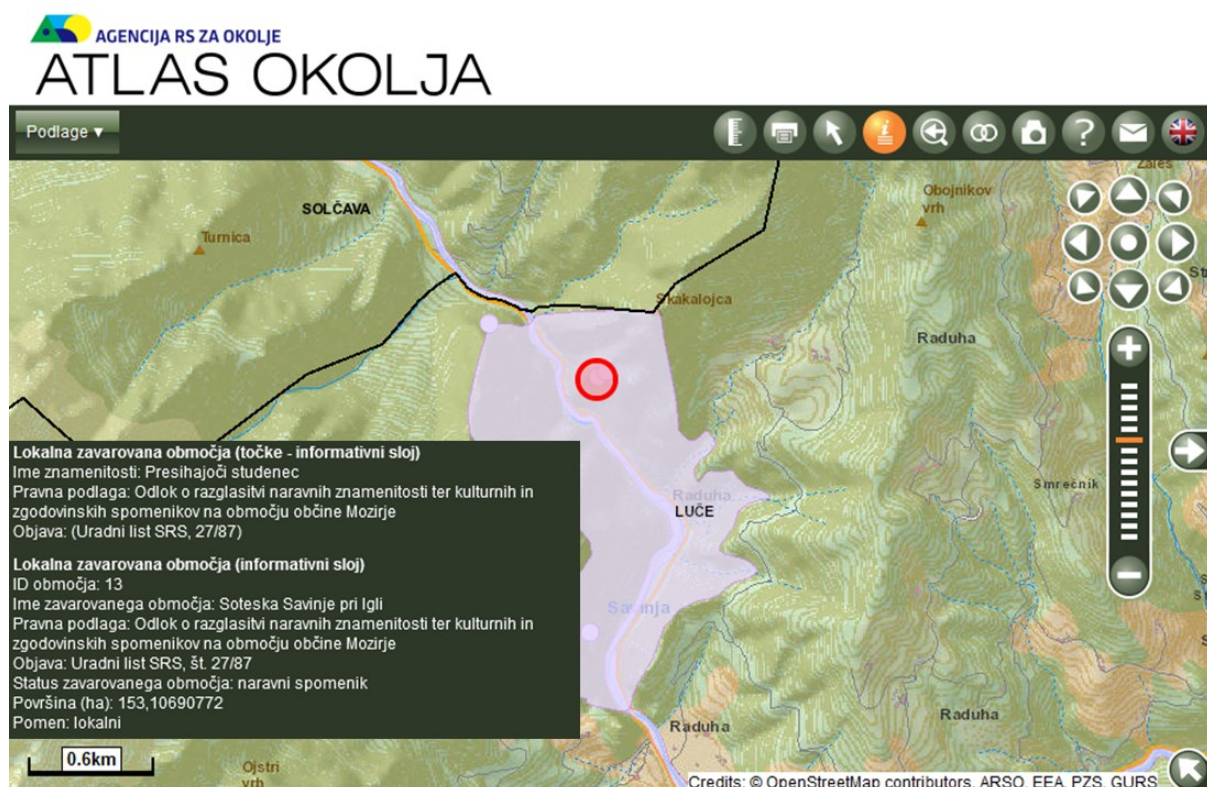

Slika 11: Presihajoči studenec je opredeljen kot naravna vrednota državnega pomena

Vir: Atlas okolja, 2021.

ZON določa v 163. členu, da 'akti o razglasitvi naravne znamenitosti oziroma redkosti oziroma prirodne znamenitosti, ki so bili izdani na podlagi zakona o varstvu kulturnih spomenikov in prirodnih znamenitosti v Ljudski republiki Sloveniji (Uradni list LRS, št. 23/48), zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (Uradni list LRS, št. 22/58), zakona o varstvu narave (Uradni list SRS, št. 7/70) in zakona o naravni in kulturni dediščini (Uradni list SRS, št. 1/81, 42/86, 8/90 in Uradni list RS, št. 26/92) ostanejo v veljavi do uveljavitve aktov o zavarovanju naravnih vrednot po tem zakonu.'

Ker novega zavarovanja ni bilo, ostaja v veljavi predpis o zavarovanju Presihajočega studenca iz leta 1987. Po tem predpisu je zavarovana tudi celotna soteska Savinje pri Igli. Znotraj tega naravnega spomenika pa sta še dva: Presihajoči studenec in Igla.

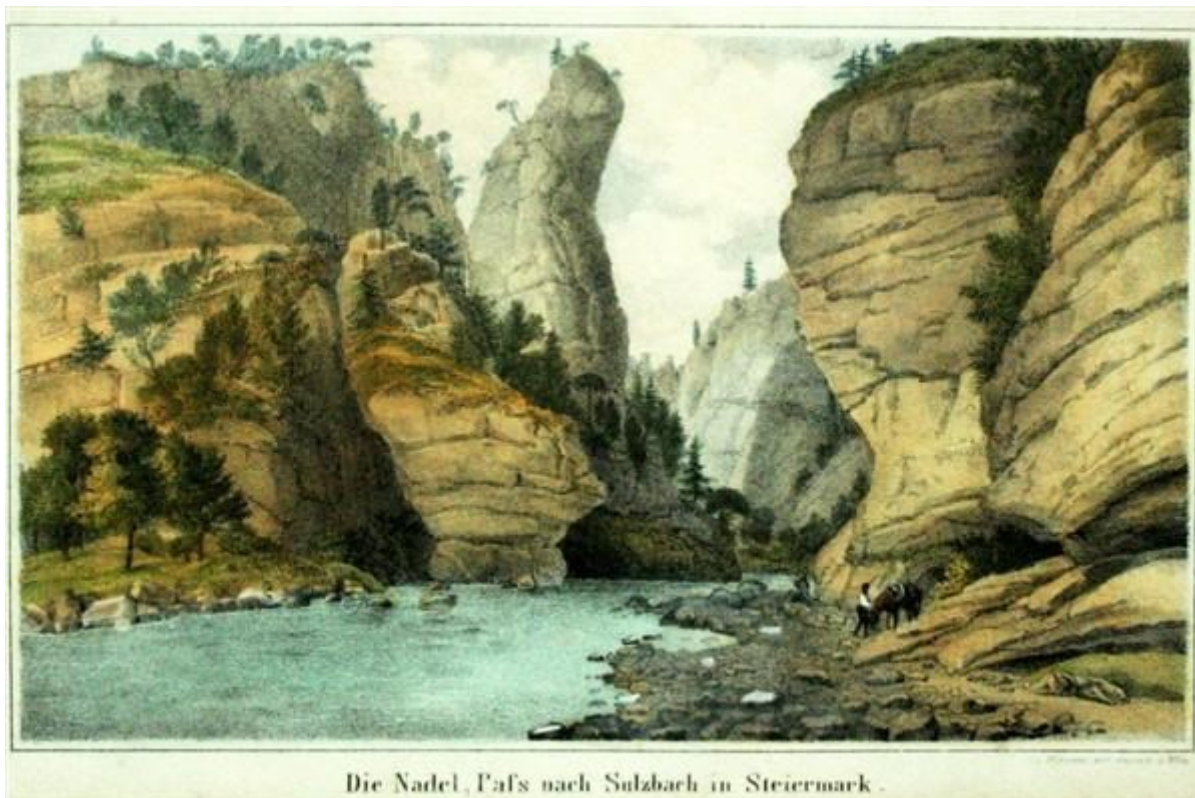
Slika 12: Presihajoči studenec in Igla sta zavarovana kot naravna spomenika znotraj naravnega spomenika Soteska Savinje pri Igli

Vir: Atlas okolja, 2021.

Obveznosti, ki izhajajo iz zavarovanja so opredeljene v aktu o zavarovanju, to je občinskem odloku iz leta 1987, ter so opredeljene v 10. členu: 'Natančne oznake naravnih znamenitosti ter kulturnih in zgodovinskih spomenikov, razglašanih s tem odlokom, navedbe imetnikov oziroma imetnikov pravice upravljanja, lastnosti, ki utemeljujejo razglasitev, režim varstva, posamezne omejitve in prepovedi ter razvojne usmeritve so navedene v elaboratu št 02-402/5-84-AA, z dne 7. 5. 1985, ki je sestavni del tega odloga in ga hrani Občinski komite za družbene dejavnosti Skupščine občine Mozirje.' Tega elaborata mi ni uspelo dobiti, ker pa je odlok star že 34 let in se je veliko stvari spremenilo, bi bilo smiselno zavarovanje obnoviti po veljavni zakonodaji.

5.6 Posegi v okolico Presihajočega studenca

Ker je izvir v soteski v neposredni bližini edine prometne povezave med Lučami in Solčavo, je vsaka ureditev cestne povezave vplivala tudi na Presihajoči studenec. Spremembe so bile omejene na območju od izvirnega dela do Savinje, medtem ko neposrednih vplivov na podzemni del verjetno ni bilo.

Slika 13: Stanje pred gradnjo ceste

Vir: Medmrežje 7.

Prvi večji poseg je bila gradnja ceste leta 1894, saj je bila zaradi težavnega prehoda po pešpoti skozi Iglo ali z večkratnim prečkanjem Savinje ob nizkem vodostaju povezava z Lučami zelo naporna in ob višji vodi nemogoča. Zato so se Solčavani bolj navezovali na Železno Kaplo in si zelo želeli cestno povezavo z Lučami. Presihajoči studenec se je neposredno iztekal v Savinjo, pot pa je potekala visoko nad njim (levi del slike). To se ujema tudi s Frischaufovim (1877, str. 15) opisom, da je namreč voda izvirala tik ob strugi Savinje.

Naporne zahteve in tudi težavno gradnjo je povzel Valent Vider (1982, str. 30–31): 'Dr. Johannes Frischauf in občinski odbor Solčava so leta 1875 pri štajerskem deželnem zboru vložili prvo prošnjo, drugo pa leta 1880. Za cesto si je zelo prizadeval tudi Martin Jelovšek, okrajni živinozdravnik in pospeševalec. Za gradnjo je bila končno odločilna razstava živine 25.6.1892 v Solčavi. Poleg številnih osebnosti iz Gradca in vse dežele jo je obiskal tudi deželni glavar grof Ed. Attems. Ta je potem dosegel gradnjo ceste iz Luč v Solčavo. Cesta je bila zgrajena leta 1894 v 102 dneh, od 9. aprila do 31. avgusta, delalo pa jo je 60 – 127 delavcev. Stala je 22.500 goldinarjev. Navpične stene pod Iglo so prebijali od 21. 6. do 30. 7. 1894.'

Pri tem preboju z obsežnim miniranjem so cesto vsekali v skalno pobočje, nad cesto je pri veliki skali ostal previsni rob, zasuli so tudi izlivni del Presihajočega studenca, ki je še naprej izviral v prodnato kotanjo pod skalnim previsom med steno in cesto, kar se vidi na sliki iz leta 1895.

Slika 14: Pogled na Presihajoči studenec (1895) po gradnji ceste med Lučami in Solčavo
Vir: Medmrežje 8.

Naslednji večji dogodek je bil dne 11. 9. 1904, ko je gornjegrajski dekan Franc Dovnik ob sodelovanju 5 duhovnikov slovesno blagoslovil izklesan kip Matere Božje brezmadežnega spočetja v votlinici, ki so jo izdolbli nad Presihajočim studencem. Slavja se je udeležilo okoli 300 ljudi.

Slika 15: Kip Lurške Marije nad izvirno kotanjo Presihajočega studenca
Foto: P. Skoberne.

V novici o tem dogodku so obsodili 'liberalne nakane' liberalnih prvakov nemškega in slovenskega planinskega društva, da sta vložili tožbo proti Ignaciju Zavolovšku, veleposestniku pri Sv. Frančišku, ki je hotel spomenik darovati in postaviti. Razlogi v tožbi so bili, da se bo pokvaril spomenik, da je v nevarnosti Igla in da se bo Presihajoči studenec imenoval Marijin studenec (Anonim. 1904).

Na to objavo se je oglasila Savinjska podružnica Slovenskega planinskega društva (Kocbek in Šijanec 1904) in zahtevala popravek v katerem sta zanikala vse trditve iz omenjenega članka. Torej predstavniki SPD nikoli niso trdili, da bi kapelica poškodovala studenec in Iglo, so pa sporočili krajevnim oblastem o nameravani gradnji ter v smislu ukaza ministrstva za uk in bogočastje glede ohranitve naravnih tvorb in prirodnih lepot predlagali, da se odobri po komisijem ogledu.

Neurja in poplave so večkrat prizadele Solčavsko, ob tem pa je velikokrat tudi zasulo Presihajoči studenec. O enem takšnem dogodku poroča Fran Kocbek (1926b), ko je v noči od 29. na 30. oktober 1926 odplavilo kakih 200 m ceste med Solčavo in Lučami ter na sedmih krajih izpralo do žive skale. Takrat je tudi zasulo Presihajoči studenec, vendar je voda kasneje prebila naplavino.

Slika 16: Fotografija z izleta k Presihajočem studencu – 14. 9. 1932

Vir: Medmrežje 10.

Na fotografiji se vidi stanje leta 1932. Cesta je bila ozka, previs je oviral visoka vozila, izvorni del studenca je bil ujet med nasip ceste in skalovje.

Z naraščanjem prometa proti Logarski dolini, zlasti sodobnih avtobusih, ki so bili višji zaradi klimatskih naprav, prav tako tudi ni bilo mogoče do vrha naložiti prikolic za prevoz lesa, ker je

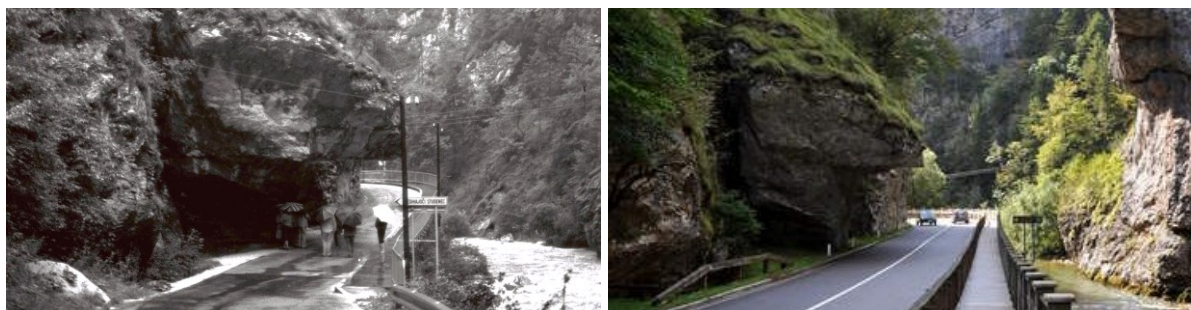
višino omejeval previs nad cesto med Iglo in studencem. V letu 1980 so iskali možnosti, da bi odbili del previsa. Pogoj naravovarstvene službe je bil, da se miniranje opravi z več manjšimi, sinhroniziranimi naboji (P. Skoberne, osebno sporočilo, 2020). Previs so razširili med 5. in 10. 11. 1983 (Anonim, 1983 str. 6).

Slika 17: Stanje spodmola nad cesto pred odstranitvijo, 10. 9. 1980. Odstranili so del do prve izrazite lezike, ki je vidna na sliki.

Foto: P. Skoberne.

Zadnja večja rekonstrukcija ceste je bila oktobra 2007 (Oven, 2011 str. 56), ko so razširili cesto na galerijo proti Savinji in dodali prehod za pešce. Takrat so tudi uredili okolico Presihajočega studenca. Po primerjavi slik se vidi, da se cesta ni širila proti studencu, ampak le zvišala in razširila proti Savinji.

Slika 18: Primerjava med letom 1980 in sedanjim stanjem Presihajočega studenca

Vir: P. Skoberne in Medmrežje 9.

Slika 19: Pod cesto je speljana drenaža za odvod vode iz območja studenca
Foto: P. Skoberne.

6 REZULTATI

6.1 Presihajoči studenec v turistični ponudbi

Na spletu sem zbrala 10. marca 2021 53 spletnih strani, ki omenjajo Presihajoči studenec. Glede na vir spletnega mesta sem jih razdelila v 7 kategorij (tabela 1). Največkrat se studenec pojavlja na medijskih straneh in na straneh turističnih organizacij, oglašujejo ga tudi turistične nastanitve, kar pomeni, da ga prepoznavajo kot turistično privlačnost, ki bi lahko bila dodatni motiv za obisk gostov. Kot zadetek sem upoštevala zgolj omembo Presihajočega studenca na spletni strani in nisem podrobneje analizirala vsebine navedbe. Pregled spletnih virov je v Prilogi 8.

Tabela 2: Kategorije spletnih naslovov glede na nosilca spletne strani.

Turistične organizacije	10
Turistične nastanitve	9
Mediji	13
Lokalne skupnosti	5
Strokovne organizacije	4
Izobraževalne ustanove	7
Tuji viri	5
Skupaj	53

6.2 Pregled odgovorov izbranih razgovorov

Vsi deležniki mojega intervjuja poznajo Presihajoči studenec in so za njega slišali že v otroštvu. Menijo, da je studenec poseben zaradi svojega delovanja, imena in okolja v katerem se nahaja. Izredno lep pojav tako za turiste kot obiskovalce, dokler je bilo delovanje periodično. Nekateri menijo, da studenec še deluje, nekateri pa, da je studenec prenehal delovati. Župan občine Luče navaja, da ga je videl delovati 19. 1. 2011. Tisti, ki pa menijo, da studenec ne deluje, je po njihovem mišljenju na to vplivala sanacija regionalne ceste Luče – Solčava leta 2007 (omenjali so sicer leto 2006, vendar je bila rekonstrukcija glede na vire leto dni kasneje (Anonim., 2007)). Ko sem jih vprašala, če je Presihajoči studenec dovolj znan, so mi odgovorili zelo enotno. Vsi pravijo, da studenec ni dovolj ozaveščen in da bi ga bilo treba bolj oglaševati. Vsekakor je bolj znan starejši populaciji kot mlajši, saj je v preteklosti, ko je še periodično deloval bolj redno, bil pravi naravni čudež tako ta domačine kot obiskovalce.

Število obiskovalcev studenca je težko oceniti, ker se evidenca ne vodi. Nekaj turistov se za ogled znamenitosti pozanima v turističnih informacijah, nekaj pa jih studenec opazi kar med vožnjo proti Solčavi. Pri Igli je tudi bife, zato nekateri obiskovalci šele med postankom opazijo tablo za Presihajoči studenec in si ga tudi pogledajo. Županja Solčave pove, da Solčavsko letno obiše okoli 100.000 obiskovalcev in da se jih veliko ustavi pri Igli. Ko sem jih vprašala, če bi ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot so mi odgovorili, da naj ostane kot je. Prav bi bilo, da bi mu dali večjo pozornost med turističnimi zanimivostmi.

Ohranili bi njegov status tudi v primeru, da ne deluje več, saj je dejstvo, da v preteklosti je deloval. Župan Občine Luče je povedal, da v prihodnje načrtovana nova krožna pešpot od Igle mimo Rjavčeve jame in da bi s tem tudi studenec pridobil na pomenu. V Solčavi studenec ni aktivno vključen v turistični ponudbi. Tudi vodič Marko Slapnik pravi, da studenca ne vključuje ne samo zaradi delovanja, ampak mreže, ki prepričuje pot do šivankinega ušesa. Na koncu pa sem jim zastavila vprašanje, kako bi ga sami predstavil obiskovalcem. Župan je dejal, da ne samo kot naravno vrednoto, temveč je zanimiv tudi iz tehničnega vidika, kar je pravi čudež narave. Res pa je, da mora biti usklajenih cel kup malenkosti, da deluje pravilno. Županja Solčave predlaga, da bi se zgradila maketa studenca, ki bi jo promovirali tako v Lučah kot v Solčavi in pa preučiti delovanje studenca in načrt ureditve okolice. Tako bi bil studenec še bolj zanimiv za obiskovalce. Avgust Lenar je predlagal, da bi bilo treba turiste pravočasno opozoriti na studenec kakšnih 500 m prej. Anja Jezernik Knaus bi najprej predstavila zgodovino studenca in domneve zakaj ne deluje več. Marko Slapnik bi predstavil zgodovino in pa naredil atraktivno pot skozi šivankino uho. Predstavnica TICa iz Luč pa bi pešpot, ki je speljana iz Luč do Igle, nadaljevala mimo studenca in ga tako aktivno vključila v turistično ponudbo.

Tabela 3: Preglednica nekaterih odgovorov intervjuvancev o Presihajočem studencu.

	Ali po vašem mnenju še deluje?	Se vam zdi dovolj znan?	Koliko turistov ga obišče letno?	Bi ga vi umaknili iz sez. naravnih vrednot ali ohranili?
Ciril Rosc	☒	☐	Ne vodi evidence	Ohranil
Katarina Prelesnik	☐	☐	50.000	Ohranil
Avgust Lenar	☐	☐	1000	Ohranil
Anja J. Kanus	☐	☐	Malo	Ohranil
Aneta Šiljar	☒	☐	Nekaj turistov	Ohranil
Marko Slapnik	☐	☐	20 % obiskovalcev, ki se ustavijo pri Igli	Ohranil
Tomaž Acman	☐	☒	Ni veliko	Ohranil

6.3 Rezultati naključne ankete

Zanimalo me je tudi mnenje obiskovalcev Presihajočega studenca.

V soboto, 29. 8. 2020 sem se tudi sama odpravila do studenca in tam opazovala koliko turistov se pri njim ustavi. Med 11. in 17. uro se je od približno 50 vozil, tam ustavilo osem ljudi oz. družin. Torej si je studenec ogledalo le 16 % tranzitnih potnikov. Med njimi ena družina iz tujine, drugi iz različnih delov Slovenije. Povprašala sem jih, če studenec poznajo, ali po njihovem mnenju še deluje, kaj jih je pritegnilo za ogled studenca in njihov komentar po ogledu. Trije so za studenec že slišali v preteklosti. Po njihovem večinskem mnenju studenec še deluje. Vsi so bili navdušeni nad studencem dokler niso videli, da se studenec ni napolnil z vodo. Nato pa je bilo veliko razočaranje. Spraševali so se, zakaj je prenehal delovati. Večina, ki se je tam ustavila, je najprej videla bife in znamenito Iglo, šele nato so pozornost namenili Presihajočemu studencu. Nekaj jih je za studenec vedelo že prej in so se ustavili izključno zaradi njega. Tuja turista iz sosednje Avstrije pa sta opazila tablo in zanimalo jih je, kaj se tam dogaja. Vsi pa so bili navdušeni nad prelepo pokrajino.

Tabela 4: Preglednica odgovorov naključnih obiskovalcev Presihajočega studenca dne 29. 8. 2020.

	Ste že slišali za Presihajoči studenec?	Ali po vašem mnenju še deluje?	Kaj vas je pritegnilo, da ste se ustavili?	Mnenje po ogledu studenca.
Par iz Litije	✗	☑	Bife	Razočaranje
Par iz okolice CE	✗	Ne vem	Bife	Ni zanimivo, ker ni moč opaziti delovanja
Družina iz Mozirja	☑	☑	Smo vedeli za studenec in ga hoteli videti	Razočaranje, ker smo mislili, da še vedno deluje
Družina iz LJ	✗	☑	Bife	Razočaranje
Starejši par iz primorske	☑	☑	Bife	Razočaranje, ker ne deluje
Par iz okolice Celovca (tujine)	✗	☑	Tabla ob studencu	Nista zaznala delovanja
Družina iz Braslovč	☑	☑	Ustavili zaradi studenca ,ker ga poznamo	Menijo, da je za prenehanje delovanja kriva sanacija ceste
Motorist iz MB	✗	Ne vem	Bife	Nič posebnega

Sin lastnice bifeja Gašper Breznik, ki upravlja z gostinskim objektom je povedal, da približno petina obiskovalcev lokala obiše Presihajoči studenec. Večje zanimanje pokažejo tuji obiskovalci, ki so bolj radovedni za naravne znamenitosti v našem okolju. Nekaj obiskovalcev za studenec vpraša, večina pa ga opazi sama. Večina turistov si studenec ogleda ob vračanju iz Logarske doline v popoldanskem času.

7 RAZPRAVA

Pregled literature je pokazal, da je Presihajoči studenec mnogokrat omenjen vse od druge polovice 19. stol., tako v medijih kot turistična zanimivost, pa tudi strokovni in planinsko vodniški literaturi. Prispevki, ki so temeljiteje obdelovali mehanizem presihanja so predstavljeni v poglavju o razlagah delovanja, posebej sem izdvojila tudi prispevke, povezane z ljudskim izročilom, pripovedništvom in poezijo, kakor tudi tiste, ki izhajajo iz strokovnih evidenc.

Intervju sem opravila z ključnimi osebami, ki so se mi zdele najbolj pomembna za odgovore na moja vprašanja. Zato sem izbrala župana občine Luče g. Cirila Rosca, županjo občine Solčava Katarino Prelesnik, nekdanjega direktorja centra Rinka g. Markota Slapnika, nekdanjega direktorja krajinskega parka Logarska dolina g. Avgusta Lenarja, Študentko arhitekture ga. Anjo Jezernik Knaus, predstavnico Tica Luče ga. Aneto Šiljar in predstavnik zavoda RS za varstvo narave g. Tomaža Acmana.

Rezultat intervjujev je pokazal, da Presihajoči studenec ni dovolj znan, zato bi ga morali bolj promovirati in aktivno vključevati v turistično ponudbo. Glede zavarovanja pa so mnenja zelo enotna in sicer so vsi za ohranitev zavarovanja Presihajočega studenca kot naravnega spomenika. Podali so tudi svoje ideje za studenec v prihodnje, katere sem navedla v zaključku. Pri naključnih intervjujih sem ugotovila, da studenec ni dovolj znan. Po njihovem mnenju še deluje, zato je večina obiskovalcev po ogledu razočaranih. Največ se jih ustavi pri studencu zaradi bifeja in nato si ogledajo še to znamenitost, ker jih k temu spodbudi napis.

Z izbranimi intervjuji sem zajela bistvene nosilce mnenja na Solčavskem, z nadaljnjimi raziskavami bi lahko anketirali več oseb, ampak bi se odgovori po mojem mnenju ponavljali in s tem ne bi bistveno spremenili rezultata. Lahko pa bi dobili še kakšno dobro zamisel in rešitev glede promocije in obiska.

Bolj zanimiva bi bila temeljitejša analiza obiska, ne le za Iglo in Presihajoči studenec, ampak za Solčavsko, ker je v sezoni značilen enodnevni izletniški turizem, saj je Logarska dolina zelo znan turistični cilj, narašča pa tudi zanimanje za Panoramsko cesti in povezavo na Železno Kaplo. Enodnevno spremljanje je bilo zgolj merjenje utripa ene sobote.

Ker je izvir v soteski v neposredni bližini edine prometne povezave med Lučami in Solčavo, je vsaka ureditev cestne povezave vplivala tudi na Presihajoči studenec. Spremembe so bile omejene od na območju od izvirnega dela do Savinje, medtem ko neposrednih vplivov na podzemni del verjetno ni bilo.

Prvi večji poseg je bila gradnja ceste leta 1894, saj je bila zaradi težavnega prehoda po pešpoti skozi Iglo ali z večkratnim prečkanjem Savinje ob nizkem vodostaju povezava z Lučami zelo naporna in ob višji vodi nemogoča. V letu 1983 so odbili del previsa, v letu 2007 pa je bila zadnja večja rekonstrukcija regionalne ceste, ko so razširili cesto na galerijo proti Savinji in dodali prehod za pešce. Cesta je bila takrat nasuta in širjena proti Savinji in ne proti studencu. Nekateri tudi trdijo, da je za zelo redko delovanje studenca kriva prav zadnja sanacija ceste leta 2007. Intervjuvanci so izjavili, da je bila rekonstrukcija leta 2006, po virih (Anonim., 2007) pa se je to zgodilo leto dni kasneje.

Prikazala sem nekaj primerov o delovanju v zadnjem desetletju, prav gotovo jih je še več. S tem lahko sklepamo, da verjetno mehanizem presihanja v notranjosti Igle ni bistveno spremenjen in še vedno deluje, bolj verjetno pa so se spremenile vodne razmere. To lahko pomeni, da sta na primer količina padavin in razmerje med snežnimi padavinami in dežjem

drugačna, da so se premaknili vodni tokovi, zato se večji prostor le redko napolni do vrha, da se sproži učinek natege – hitro praznjenje.

To domnevo podpirajo podatki za padavine v obdobju 1961–2010 za meteorološko postajo Solčava kažejo trend upadanja količine padavin, zlasti pozimi.

Ni pa mogoče povsem izključiti možnosti, da so na vodne tokove vplivala tudi vsa dela ob rekonstrukcijah ceste ter vibracijah zaradi prometa. Vendar bi to lažje potrdili, če bi bil padavinski režim nespremenjen.

Presihajoči studenec torej še vedno deluje, le da je čas delovanja mnogo bolj omejen kot v preteklosti. Zato že to dejstvo potrjuje odločitev, da je smiselno, da Presihajoči studenec ostane zavarovan.

Tudi stališče predstavnika Zavoda RS za varstvo narave Tomaža Acmana (priloga G) je, da je za odločanje za umik Presihajočega seznama s seznama naravnih vrednot in ukinitve zavarovanja za naravni spomenik še prezgodaj. Potrebno je zbrati več podatkov, tudi ni nedvomno jasno, ali gre za začasno spremembo (presahnitev) ali za stalno.

8 ZAKLJUČEK

Z diplomskim delom sem želela ugotoviti kako ravnati s Presihajočim studencem v prihodnje. Čeprav studenec deluje zelo redko, bistvo studenca ni uničeno. Zato sem opravila intervjuje z ključnimi osebami v tem okolju. Županom občine Luče, županjo občine Solčava, nekdanjim direktorjem Centra Rinka, nekdanjim direktorjem krajinskega parka Logarska dolina, študentko arhitekture, predstavnico turističnih informacij v Lučah in predstavnikom iz Zavoda RS za varstvo narave. Opravila pa sem tudi intervjuje z naključnimi obiskovalci studenca, ki so se pri njem ustavili 29. 8. 2020 med 11. in 17. uro. Večina pove, da po njihovem mnenju studenec ni dovolj znan.

Pri diplomskem delu sem imela dve hipotezi:

Presihajoči studenec nima več lastnosti naravne vrednote, zato se pripravi predlog za umik iz spiska naravnih vrednot in razveljavi zavarovanje za naravni spomenik.

Presihajoči studenec ohrani status naravne vrednote in zavarovanje z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja.

Glede na rezultate izbranih in naključnih razgovorov sem ugotovila, da potrdim drugo hipotezo, da je smiselno, da Presihajoči studenec ohrani status naravne vrednote ter naravnega spomenika. Njegovo redko delovanje je opomnik na korenite negativne spremembe, ki jih lahko prinaša človeška civilizacija ter na nujnost sobivanja in sožitja človeka in narave. Za delovanje studenca je potrebno, da so usklajeni vsi faktorji delovanja. Vsi deležniki mojega intervjuja se nagibajo k ohranitvi zavarovanja Presihajočega studenca.

Za studenec v bodoče predlagajo izdelavo makete, ki bi se postavila v Solčavi in Lučah in z njo pritegnila večja pozornost za ogled samega studenca. Urediti prostor ob studencu, da bi lahko skupini turistov lažje predstavili zgodovino studenca in pa urediti pot do "šivankinega ušesa". Predlagana je bila tudi boljša opremljenost s tablami 500 m pred samim studencem, da se turisti pravočasno seznanijo z znamenitostjo. Morali bi ga bolj oglaševati in promovirati v turistični ponudbi. V občini Luče načrtujejo obnovo ograje okoli kotlinice ter postavitev majhnega počivališča v neposredni bližini.

Po mojem mnenju bi bilo smiselno Presihajoči studenec vključiti v tematsko pot, ki vodi iz Luč po desnem bregu Savinje in se zaključi z atraktivno visečo brvjo pri Igli. Smiselno bi bilo, da bi se vodene skupine turistov, ki so namenjene v Logarsko dolino, ustavile pri studencu in ogledale to prekrasno znamenitost. Vodič bi moral razložiti bogato zgodovino studenca in ključne dejavnike, ki morajo biti do potankosti usklajeni za delovanje.

Za temeljitejšo raziskavo bi bilo treba studenec opazovati več let in intervjuvati še več turistov, ampak po mojem mnenju se odgovori ne bi veliko spremenili in rezultat bi ostal podoben.

Dobro bi bilo obnoviti akt o zavarovanju studenca, ki je star že 34 let. Navsezadnje pa je zanimivo, da nihče ne spremlja oz. nadzoruje delovanje studenca. V prihodnje bi predlagala, da bi lahko Presihajoči studenec spremljalo turistično društvo iz Luč ali pa morda cestna služba, ki dnevno opravlja pregled regionalne ceste. Z vodenjem evidence bi lažje razpravljali o delovanju studenca.

Sklep: dokler ne bo na voljo dobro utemeljenih podatkov o stanju in delovanju Presihajočega studenca, nima smisla spreminjati njegovega naravovarstvenega statusa. Tudi vse dolgoročne

Funtek J.: Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost, VŠVO, Velenje, 2021.

spremembe so del značilnosti te znamenitosti in jih je zato treba primerno predstaviti tudi obiskovalcem in javnosti.

Zaključila pa bi z mislijo Robanovega Joža: 'Natančne rešitve Presihajočega studenca, menim, da ne bo ugotovil nihče. Če bi se pa našel »modrijan«, ki bi to rešil z neizpodbitno gotovostjo, pa bi morda studenec prenehal presihati za vselej.'

9 POVZETEK

Presihajoči studenec je zanimiv izvir, v katerem voda niha v enakomernih časovnih presledkih. V uvodnem delu sem predstavila celoten razvoj naravovarstvenega pomena Presihajočega studenca od prvih zapisov in strokovnih študij, kako se je utrdil v zavisti ljudi domačinov in obiskovalcev kot naravna znamenitost, bil opredeljen v naravovarstvenih pregledih in zavarovan s predpisi. S pregledom turistične literature in spletnih strani sem preverila omenjanje studenca kot turistične atrakcije. Pred letom 1894 na studenec niso bili pozorni, kajti šele takrat se je zgradila cesta, ki vodi tik ob Presihajočim studencem. Pred tem je pot vodila skozi Šivankino uho. Njegovo periodično delovanje je prvi podrobneje opisal naravoslovec Ferdinand Seidl leta 1907 v knjigi Kamniške ali Savinjske Alpe.

Prvi večji poseg je bila gradnja ceste leta 1894, saj je bila zaradi težavnega prehoda po pešpoti skozi Iglo ali z večkratnim prečkanjem Savinje ob nizkem vodostaju povezava z Lučami zelo naporna in ob višji vodi nemogoča. V letu 1980 so iskali možnosti, da bi odbili del previsa. To so izvedli leta 1983. Zadnja večja rekonstrukcija ceste je bila leta 2007, ko so razširili cesto na galerijo proti Savinji in dodali prehod za pešce. Takrat so tudi uredili okolico Presihajočega studenca.

Opravila sem intervjuje z ključnimi deležniki Presihajočega studenca. Iz rezultatov je razvidno, da je studenec premalo znan in da bi ga bilo potrebno bolj promovirati in aktivno vključevati v turistično ponudbo. Velika večina je mnenja, da studenec ne deluje več. Bili pa so zelo enotni pri zadnjem vprašanju glede statusa zavarovanja studenca, da naj studenec ostane zavarovan kot naravni spomenik. Največ turistov se ustavi pri studencu zaradi bifeja, kasneje pa si ogledajo še to prikupno naravno znamenitost. Podali so svoje ideje o prihodnosti studenca.

Prikazala sem nekaj primerov o delovanju v zadnjem desetletju, prav gotovo jih je še več. S tem lahko sklepamo, da verjetno mehanizem presihanja v notranjosti Igle ni bistveno spremenjen in še vedno deluje, bolj verjetno pa so se spremenile vodne razmere. To lahko pomeni, da sta na primer količina padavin in razmerje med snežnimi padavinami in dežjem drugačna, da so se premaknili vodni tokovi, zato se večji prostor le redko napolni do vrha, da se sproži učinek natege – hitro praznjenje.

Dokler ne bo na voljo dobro utemeljenih podatkov o stanju in delovanju Presihajočega studenca, nima smisla spreminjati njegovega naravovarstvenega statusa. Tudi vse dolgoročne spremembe so del značilnosti te znamenitosti in jih je zato treba primerno predstaviti tudi obiskovalcem in javnosti.

10 SUMMARY

Presihajoči studenec spring is particularly interesting due to the fluctuation of water flow at regular intervals. In the introductory part, I presented the comprehensive development of Presihajoči studenec's nature conservation significance, from first written mentions and scientific studies to engraining into the local inhabitants' and visitors' consciousness as a natural value as well as its definition in nature conservation inventories and legislation. I checked for mentions of the spring as a tourist attraction by reviewing tourist literature and websites. Not much attention was paid to the spring before the road that passes right next to Presihajoč studenec was built in 1894. The road lead through Šivankino uho passage prior to that. Its periodic activity was first described in detail by the naturalist Ferdinand Seidl in 1907 in the book titled Kamniške ali Savinjske alpe (Kamnik or Savinja Alps).

The first major intervention was the construction of the road in 1894, as due to the difficult passage along the trail through Igla or multiple required crossings of the Savinja river at low water levels, the connection with Luče settlement was very difficult and even impossible at high water levels. In 1980, inhabitants looked for ways to remove a part of the overhang. This was implemented in 1983. The last major reconstruction of the road was completed in 2007 when they widened the road onto the gallery towards the Savinja river and set up a hiking trail. This is also when they put up facilities to make the surrounding area of Presihajoči studenec more visitor friendly.

I interviewed key stakeholders of Presihajoči studenec. The results indicate that the spring is not known well enough, that it should be promoted better and actively included in the tourist offer. The vast majority of interviewees think that the spring is no longer active. They were also almost unanimous in answering the last question regarding the protection status of the spring, namely, that they believe that the spring should remain protected as a natural monument. Most of the tourists stop by this charming natural monument when visiting the nearby bar. Interviewees also shared their ideas for the future of the spring. I presented some evidence of its activity, there are surely more of them, confirming that the intermittent water flow inside Igla rock formation has not changed significantly and that it is active, but the water conditions have changed. This can indicate that the amount of precipitation and the ratio of snowfall to rain are different or that water currents have shifted, therefore, the large space is rarely filled to the top to trigger the siphon effect, meaning rapid emptying.

Until well-founded data regarding the condition and activity of Presihajoči studenec becomes available, there is no point in changing its nature conservation status. All long-term changes are also a part of this landmark's features and, therefore, should be properly presented to visitors and the public.

11 LITERATURA IN VIRI

- Anonim. (1870). *Učiteljski Tovariš*, 10, 18 (15. 9. 1870), str. 284. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-KTC110RA/fc8d6e5a-a1a2-4195-a7d1-d8664e46751f/PDF>
- Anonim. (1895). Presihajoči studenec. *Planinski vestnik*, 1, 5. Dostopno na: http://www.planinskivestnik.com/arhiv/pdf/pv_1895_05.pdf#page=78
- Anonim. (1904). Luče pri Ljubnem. (22. 9. 1904), 38, 5. Dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WDJTF3LK/049b0d6f-1e9b-4210-993c-d12d239788b5/PDF>
- Anonim. (1934). Podzemna katedrala v Olševi. *Slovenski narod* (02.08.1934), 67, 173. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-OY2EHCSZ/2f2b61cb-e56d-4fcd-8c1e-a479cd33bf46/PDF>
- Anonim. (1958). Spoznavajmo lepote naše zemlje. *Slovenski poročevalec* (13.05.1958), 19, 111. Dostopno na: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_DOC-DI4EEU53/4/index.html#zoom=z
- Anonim. (1962). V kraljestvu Igle. *Celjski tednik: glasilo SZDL* (20.04.1962), 15, 16. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-UJY11SJMT/3bc7acbc-dd27-4bab-a5ce-6cb38e56bb94/PDF>
- Anonim. (1963). Turisti – kam? *Delo* (22.06.1963), 5, 169. Dostopno na: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-F2FBMN9W/21/index.html#zoom=z
- Anonim. (1964). Turistični delavci so nam povedali. *Delo* (03.07.1964), 5, 180. Dostopno na: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-IBAJ76UA/3/index.html#zoom=z
- Anonim. (1973). Logarska – lepote in ceste do nje. *Delo* (08.06.1973), 15, 154. Dostopno na: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-V2A1RL42/14/index.html#zoom=z
- Anonim. (1983). Zapora ceste pri Igli. *Delo* (03.11.1983), 26, 257.
- Badjura, R. (1922/23). *Jugoslovenske Alpe – Slovenija*. Samozaložba. Ljubljana. 514 str.
- Berginc, M., Kremesec Jevšenak, J. in Vidic, J. (2006). *Sistem varstva narave v Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za okolje in prostor. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0B3SELWN/23a37189-a264-49dc-980e-9c844024dac3/PDF>
- Curk, J. (1961). Kulturna in zgodovinska dediščina Posavinja. *Celjski zbornik*, 6, 1. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-XPV46QBG/d3b10464-7cd5-44a6-afe1-b54f2ba538ed/PDF>
- Ficko, P. (1973). *Kamniške in Savinjske Alpe – planinski vodnik*. Planinska zveza Slovenije. Ljubljana. 350 str.
- Frischauf, J. (1877). *Die Sannthaler Alpen*. Brockhausen & Bräuer, Wien. Dostopno na: https://books.google.si/books/download/Die_Sannthaler_Alpen.pdf?id=5kyt_W7lwJAC&hl=sl&output=pdf&sig=ACfU3U0MVR6wPF5YnMYgwePQAwLQdGkPrg
- Golob, L. (1956). Otroci padlih borcev so taborili. *Novice* (04.08.1956), Kočevje, 1, 13. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-H4LDWU2D/37f7d8e0-4a13-49ad-a508-be4a83305be2/PDF>
- Guzej, T. (1978). Les po riži in drči v dolino, na splavu pa vse do Romunije. *Delo* (24.08.1978), 20, 195. Dostopno na: http://www.dlib.si/listalnik/URN_NBN_SI_doc-96GNWA0M/8/index.html#zoom=z

Funtek J.: Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost, VŠVO, Velenje, 2021.

Habjan, V., Drab J., Poljanec, A., Stritar, A. (2004). *Kamniško-Savinjske Alpe – planinski vodnik*, prva izdaja. Planinska zveza Slovenije. Ljubljana. 296 str.

Habjan, V., Skoberne, P. (2004). *Naravne znamenitosti Slovenije, izletniški vodnik*. Sidarta. Ljubljana. 200 str.

Kocbek, F. (1904). *Savinjske planine - Vodnik po gorah in dolinah v Savinskih planinah*. Ljubljana: Savinska podružnica Slovenskega planinskega društva. 122 str. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-FFCIWWPN/1655f8a2-61a1-423e-aa7b-64f8d7c85564/PDF>

Kocbek, F. (1906). Izlet v Logarsko dolino. *Ilustrovan narodni koledar 1906*, 18. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-F4C2SVZP/fcdbfd8c-f6e0-455a-941f-e06da1a3c28a/PDF>

Kocbek, F. (1926a). *Savinjske Alpe - Spomenica*. Celje: Savinska podružnica SPD. 306 str. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Y07KKD9W/2555dab5-c237-4304-b980-bd12ff412d1e/PDF>.

Kocbek, F. (1926b). Poplava v Gornji Savinjski dolino. *Planinski vestnik*, 26, 12, str. 289–290. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-862KJLJJ/363390d9-a747-4b9e-8a77-0e96884ddd54/PDF>

Kocbek, F. in Kos, M. (1894). *Vodnik za Savinske planine in najbližjo okolico*. Slovensko Planinsko društvo, Celje. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2Q2ZAO0Q/7d562753-fadb-43df-b4b7-7da0f45a6d13/PDF>

Krajevni leksikon Dravske banovine, 1937. Zveza tujski promet za Slovenijo v Ljubljani, Ljubljana. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-IHXHRWQE/950e0f2a-bb42-4591-b65e-d9de0038c098/PDF>

Layakov-Mozirski, Ž. (1902). Perijodični studenec. *Slovenka*, 6, 6, str. 164. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-YCGJT8HC/5cafc519-9040-4c43-a172-91aca02dbcc5/PDF>

Lipold, M. V. (1856). Sitzungen der k. k. geologischen Reichsanstalt. *Jahrbuch der kaiserlich-königlichen Geologischen Reichsanstalt*, Wien, 7, str. 171. Dostopno na: <https://opacplus.bsb-muenchen.de/Vta2/bsb10226086/bsb:3075967?queries=nadel&language=de&c=default>

Medmrežje 1: <https://www.tic-luce.si/o-lucah/splosna-predstavitev>

Medmrežje 2: <https://radioprvi.rtv slo.si/2017/08/igla/>

Medmrežje 3: <https://gorniskevasi.pzs.si/luce.php>

Medmrežje 4:

https://sl.wikipedia.org/wiki/Ob%C4%8Dina_Lu%C4%8De#/media/Slika:Karte_Luce_si.png

Medmrežje 5: <https://www.tic-luce.si/kaj-videti/biseri-narave/presihajoci-studenec>

Medmrežje 6: https://www.ebay.de/itm/Nadel-Sulzbach-Sann-Savinja-Steiermark-Slowenien-alter-Stahlstich-1844/303138639292?_trkparms=aid%3D1110001%26algo%3DSPLICE.SIM%26ao%3D1%26asc%3D20180213162448%26meid%3Dfba9059955884a959cb2d3985a58f10a%26pid%3D100930%26rk%3D5%26rkt%3D12%26b%3D1%26sd%3D311199336653%26itm%3D303138639292%26pmt%3D0%26noa%3D1%26pg%3D2332490&_trk_sid=p2332490.c100930.m5375 (7. 4. 2021)

Medmrežje 7: <https://www.luce.si/objava/75533>

Medmrežje 8: <https://radioprvi.rtv slo.si/2017/08/igla/>

Medmrežje 9: https://kraj i.eu/slovenija/soteska_savinje_pri_igli/slo

Medmrežje 10: https://www.europeana.eu/en/item/2022503/_KAMRA_112465

Medmrežje 11: <https://www.gore-ljudje.si/kategorije/novosti/igla>

Meze, D. (1960). Sprehodi po Gornji Savinjski dolini. *Planinski vestnik*, 60, 8: 388-402. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-ORFS7PIV/312f190d-f42f-4269-9acd-ae620f00e406/PDF>

Miklavc, D. (1974). Stanje in razvojne možnosti turizma v občini Mozirje. *Savinjski zbornik*, 3, str. 273–291. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-MFBJPX8H/21d7a13a-4d16-4bbf-b08b-98da6802e94c/PDF>

Nadbath, M. (2015). Meteorološka postaja Solčava. *Naše okolje 2015*, Agencija RS za okolje, Ljubljana. Dostopno na: <http://meteo.arso.gov.si/uploads/probase/www/climate/text/sl/stations/solcava.pdf>

Novak, D. (1967). Zaganjalke, *Varstvo narave*. Ljubljana. 5, str. 15–18.

Orel, T. (1953). Turistični prometni problemi Zg. Savinjske doline. *Savinjski vestnik: glasilo SZDL celjskega in šoštanjkega okraja* (07.03.1953), 6, 9. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-Z059I9R4/ea8ede09-4a20-49b4-9047-0ef86564f119/PDF>

Oven, A. (2011). *Prostorske razvojne možnosti Zgornje Savinjske doline*. Diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo. Dostopno na: <https://repozitorij.uni-lj.si/Dokument.php?lang=slv&id=108592>

Pavič, B. (1981) Velika nestrpnost pred ekskurzijo. *Naš čas* (05.11.1981), 17, 44. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-6XJSZPSM/b1ee2ec2-82e5-415e-9f33-9bbf842a4411/PDF>

Peterlin, S. (ur.). (1976). *Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije*. Ljubljana, Zavod SR Slovenije za spomeniško varstvo.

Pravilnik o določitvi in varstvu naravnih vrednot (*Uradni list RS*, št. 111/04, 70/06, 58/09, 93/10, 23/15 in 7/19)

Puc, M. (1985). *Hodil po zemlji sem naši*. Mohorjeva družba Celje. 172 str.

Ramovš, A. (1990): Krajina, zgradba, nastanek in razvoj. V: Lenarčič, M. (ur.): *Zgornja Savinjska dolina*, EPSI, Trbovlje.

Rotter, B. (1925). Zur Eröffnung der 'Tillerjeva koča'. *Marburger Zeitung* (14.06.1925), 65, 132.

Rozman, A. (2017): Presihajoči studenec v Zgornjesavinjski dolini, Youtube – <https://www.youtube.com/watch?v=XScn-K4zU2c>

Seidl, F. (1907). *Kamniške ali Savinjske Alpe, njih zgradba in lice*. Ljubljana: Matica Slovenska. 255 str.

Skoberne, P. (1988). *Sto naravnih znamenitosti*, Prešernova družba v Ljubljani. 248 str.

Skoberne, P. in Peterlin, S. (ur.). (1988). *Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije - 1. del: vzhodna Slovenija*. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine.

Slokan, J. (1966). Ali poznate Savinjsko dolino? *Rodna gruda*, 13, 10. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-CHLA9Z44/c26015ad-2aed-4c4f-b706-7d0dae715902/PDF>

Šivic, A. (1944). Domovinski prirodni spomeniki. *Prirodoslovna izvestja*. Ljubljana, 1, str.189–97.

Funtek J.: Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost, VŠVO, Velenje, 2021.

- Tomažič, M. (ur.). (2007). Strokovni predlog za zavarovanje regijskega parka Kamniško Savinjske Alpe – dopolnitev december 2007. Zavod RS za varstvo narave OE Celje in OE Kranj. 40. str. Dostopno na: http://www.parki.mop.gov.si/rpkxa/strokovni_predlog_zavarovanje_rpkxa.pdf
- Videčnik, A., 1978: Po Gornji Savinjski dolini. Gornjesavinjska turistična zveza. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-2OJ4WHFF/53ed41d6-fee4-466d-af34-7a82e10f4fbf/PDF>
- Vider, V. (1978). Solčavske peči in še kaj. *Planinski vestnik*, 79, 8. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-H14BN6SW/8b396be1-771c-43eb-b037-0aa2c6cab9c7/PDF>
- Vider, V. (1982). Zapiski o Solčavi in njeni okolici – Prispevki k zgodovinskemu in etnografskemu gradivu. Turistično društvo Solčava. 184 str.
- Vider, V. (2004). Zapiski o Solčavi in njeni okolici – Prispevki k zgodovinskemu in etnografskemu gradivu. Občina Solčava. 157 str.
- Vogelnik, F. (ur.) (1969). *Vodnik po slovenskih gorah* – tretja, popravljena izdaja. Planinska zveza Slovenije. Ljubljana. 355 str.
- Vršnik, J. (1954). Drobci iz Solčave – Iz Luč v Solčavo. *Planinski vestnik*, 54, 6. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7O5XU9CF/c2b21ba3-50bf-4144-a73a-ff6f9e11ba10/PDF>
- Vršnik, J. (1956). Presihajoči studenec. *Planinski vestnik*, 56, 2. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-7JH74CUO/0d809383-c638-4a38-b0dc-932a42a05485/PDF>
- Weiss, E. (1859). Zur Flora der Sulzbacher Alpen in Unter-Steiermark. *Oestereichische Botanische Zeitschrift*, 9, 4. Dostopno na: https://www.zobodat.at/pdf/OeBoZ_009_0113-0131.pdf
- Zakon o ohranjanju narave (*Uradni list RS*, št. 96/04 – uradno prečiščeno besedilo, 61/06 – ZDru-1, 8/10 – ZSKZ-B, 46/14, 21/18 – ZNOrg, 31/18 in 82/20)
- Zorec, Č. (1971). Od Save k Savinji. *Glas* (29.05.1971), 24, 41. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-0L5HSCSG/3bace706-bab6-4267-bc27-59dadcd4120/PDF>
- Zupanc, L. (1956). Pripovedka o skali Igli. *Rodna gruda*, 3, 8. Dostopno na: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-WPLO0Y4I/1a3e1516-7c78-4ece-b8de-a7b13418ecbc/PDF>

PRILOGA A: INTERVJU Z ŽUPANOM OBČINE LUČE CIRILOM ROSCEM

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Da.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

V zgodnjem otroštvu.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Zaradi svojega imena in delovanja ter okolja, kjer se nahaja.

4. Ali po vašem mnenju še deluje?

Še vedno deluje, vendar ob primernem in ne premajhnem vodostaju. Je pa res, da so se s sanacijo regionalne ceste in poglobitvijo Savinje v neposredni bližini v preteklosti, pogoji delovanja nekoliko spremenili. Po govoricah, da presihajoče studenec več ne deluje, sem pred leti sam to preveril. Bazen se je napolnil v dveh minutah in izpraznil v osmih minutah, kar imam tudi fotodokumentirano.

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Verjetno ne.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Turisti, ki so stacionirani v okolici in iščejo podobne zanimivosti v kraju ter večinoma naključni turisti, ki se ustavijo pri Igli v neposredni bližini. Nekaj pa je tudi takšnih, ki ciljno iščejo ravno to destinacijo. O skupnem številu pa nimam podatkov, ker se posebna evidenca ne vodi.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Naj kar ostane, tako kot je. Njegov princip delovanje je že leta 1883 fizikalno razložil Andrej Senekovič.

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Z obnovo krožne pešpoti v bližini od Igle mimo Rjavčeve jame, ki jo načrtujemo v bodoče, bo tudi Presihajoči studenec pridobil na pomenu, ker je praktično ob tej trasi.

9. Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Ne samo, kot naravno vrednoto, temveč tudi s tehničnega vidika, kar je pravi čudež narave. Hkrati se mora namreč izpolniti cel kup podrobnosti, da cel sistem deluje pravilno. Tudi zato je podobnih presihajočih studencev zelo malo.

PRILOGA B: ŽUPANJA OBČINE SOLČAVA KATARINA PRELESNIK

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Da.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

V mladih letih, ko smo s starši odšli na izlet proti Logarski dolini. V tistih časih smo tudi na šolske izlete hodili v Logarsko dolino in se ustavili pri presihajočem studencu.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Ker se v zelo kratkem času suha prodnata kotanja napolni do vrha in voda pod cesto odteče v Savinjo na drugi strani ceste. Takšno stanje traja le nekaj minut, potem pa se brez očitnega razloga betonska kotanja začne prazniti, dokler se spet ne pokaže prodnato dno. Za ogled pojava je potrebne nekaj potrpežljivosti. Ob normalnem vodostaju se cikel ponovi vsakih deset do dvajset minut in prav to izviru daje poseben čar.

4. Ali po vašem mnenju še deluje? (če je odgovor ne...utemelji...; kdaj ste ga zadnjič videli delovati)

Od obnove ceste v letu 2006, bi naj presihajoči studenec nehal delovati. Vsaj tako pravijo. Ali je to kdo dejansko preverjal, pa mi ni znano.

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Na spletu se najdejo zanimivosti o studencu, vendar bi si zaslužil, da bi ga tudi lokalni vodniki večkrat in podrobneje omenili.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Vsak popotnik, ki se ustavi pri Igli na parkirišču, se sprehodi do studenca. In če imamo podatke, da Solčavsko obiše 100.000 obiskovalcev letno, se vsaj polovica teh ustavi v Igli.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Presihajoči studenec mora ostati na seznamu naravnih vrednot. Prav bi bilo tudi, da mu damo večjo pozornost med turističnimi zanimivostmi.

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Presihajoči studenec ni aktivno vključen v našo ponudbo.

9. Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Preučiti je potrebno delovanje studenca in narediti načrt ureditve. Lahko bi naredili maketo studenca, ki bi jo imeli tako v Lučah kot na Solčavskem. S takšno predstavitvijo bi vzpodbudili obiskovalce, da se večkrat vrnejo in ustavijo tudi pri presihajočem studencu.

PRILOGA C: AVGUST LENAR

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Poznam Presihajoči studenec.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

Se ne spominjam, gotovo že več kot pred petdesetimi leti, ko sem hodil v osnovno šolo in videl napis ob cesti v Luče.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Ne poznam podobnega primera.

4. Ali po vašem mnenju še deluje? (če je odgovor ne...utemelji...; kdaj ste ga zadnjič videli delovati)

Kolikor mi je poznano je ob prvi posodobitvi ceste prišlo do spremembe in ne deluje več tako kot pred tem.

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Vsekakor je premalo znan in bi ga bilo potrebno bolj promovirati.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Gotovo jih je več kot tisoč letno, kar je premalo.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Potrebno je ohraniti njegov status in ga promovirati - tudi v primeru, da ne deluje tako kot pred časom. Sicer ne poznam strokovnih ugotovitev s področja hidro dinamike, vendar je dejstvo, da je deloval.

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Pri nas ga v turistični ponudbi obravnavamo ustrezno njegovemu statusu in rangu, glede na ostale naravne vrednote in z njim seznanjamo turiste.

9. Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Predstavljen mora biti v promocijskih materialih in na spletu. Vsekakor pa bi morali nanj bolj opozoriti na obcestnih tablah – pomembno je da so turisti nanj pravočasno opozorjeni, na primer cca 500 m pred samo lokacijo, da se lahko pravočasno odločijo za postanek in ogled te naravne zanimivosti.

PRILOGA D: ANJA JEZERNIK KNAUS

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Poznam. Vsakič, ko grem v Solčavo se peljem mimo, ampak ga včasih sploh ne zaznam.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

Zdi se mi, da že v otroštvu. S strani staršev, ki so mi razlagali stvari o Solčavi kasneje pa v šoli.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Sama sem za podobne naravne pojave slišala, kakšnega tudi videla, ampak je kolikor vem, to edini primer takšnega naravnega pojava v našem okolju. Zato se mi zdi poseben za to okolje. Verjetno na krasu in na območjih kjer so podobne kamenine obstaja več takšnih pojavov in mogoče zato tam niso takšna posebnost.

4. Ali po vašem mnenju še deluje? (če je odgovor ne...utemelji...; kdaj ste ga zadnjič videli delovati)

Sama ga nikoli nisem videla delovati. V smislu, da se napolni in izprazni na določen časovni interval ne deluje več. Nisem pa prepričana, da se v notranjosti brezna še vedno ne odvijajo razni procesi z vodo.

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Po moje je znan med ljudmi, ki so ga kdaj videli delovati. Ti še zdaj vprašajo kako je z njim. Med mlajšo generacijo ni več tako znan. Do neke mere se mi zdi pomembno, da tudi mladi sedaj razumejo delovanje naravnega pojava, je pa škoda, saj tega ne morejo več videti in je to danes smatrano že kot kakšen mit (mogoče kdo sploh ne verjame več, da je res deloval na tak način)

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Po mojem mnenju bolj malo ljudi namensko obiše ta kraj. Nekaj jih mimogrede opazi ko se peljejo mimo ali pa se sprehajajo v bližini.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Mislím, da status naravne vrednote in turistične zanimivosti ni isto, zato tega ne bi obravnavala skupaj. Oboje pa je po moje odvisno od tega kako bodo ljudje v prihodnosti ravnali s studencem.

Kot turistična zanimivost bo po mojem mnenju ostal, če bo to kdo omenjal...torej bo ostal bolj kot del nesnovne dediščine, kot zgodba. Mogoče čez leta kot mit ali legenda.

Seznam naravnih vrednot pa se po moje prav tako s časom obnavlja – dodaja in briše. Mislím, da je potrebno za to vprašati strokovnjake. Vseeno pa mením, da ni potrebno, da stvari ostanejo zamrznjene v času in je prav, da se spreminjajo in razvijajo. Kar lahko pomeni tudi, da se presihajoči studenec uporabi kot primer neprimerne delovanja človeka z naravnimi pojavi. Možno je, da se izbriše iz seznama naravnih vrednot. Lahko pa tudi ostane, ampak sama v tem ne vidim nekega posebnega razloga in pomena.

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Mislím, da to nima posebnega vpliva. Sam studenec, takšen kot je, bo verjetno ostal. Ne glede na to ali je na seznamu naravnih vrednot ali ne. Turistična ponudba okoli njega lahko ostane ista.

Obstaja le možnost, da studenec ni več zavarovan in se na tistem mestu nekdo odloči »postaviti/zgraditi« nekaj novega, kar je možno ob prenehanju varovanja tega pojava.

9. Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Sama bi predstavila njegovo nekdanje delovanje in razložila zakaj ne deluje več.

Nikoli pa ne bi umetno nazaj vzpostavljala dviganja in spuščanja vode za kakršen koli dramatičen učinek.

Tak kot je govori svojo zgodbo o sestavi kamenin in delovanju okolja, na koncu pa poudari še vpliv človeka na naravo.

PRILOGA E: MARKO SLAPNIK

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Da, poznam.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

V osnovni šoli.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Zaradi nekdanj periodičnega polnenja in praznenja. Zdaj delovanje ni več periodično, občasno pa se še napolni z vodo, ki potem presahne.

4. Ali po vašem mnenju še deluje? (če je odgovor ne...utemelji...; kdaj ste ga zadnjič videli delovati)

Ne deluje več v enakomernih periodah, se pa ob deževju še napolni, občasno poplavi tudi cesto. Pred letom ali dvema sem videl vodo v njem.

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Menim, da ga iz preteklosti pozna kar veliko ljudi, ki ga občasno še pridejo pogledati, sedaj pa zaradi manj očitnega delovanja ni več tako atraktiven.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obišče ta studenec?

Ne vem in tudi težko ocenim, ker sem premalo prisoten. Ocenjujem pa, da ga obišče cca 20 – 30 % obiskovalcev, ki se ustavijo pri bifeju Igla. Boljšo oceno pa bo lahko dal lastnik bifeja.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Ne vidim potrebe, da bi ga umakali s seznama. Je pa vprašanje, predvsem za strokovnjake, zakaj se je periodično delovanje prekinilo. Ali res le zaradi naravnega razvoja? Ali je morda sprememba povzročena z gradbenimi posegi pri širitvi ceste?

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Presihajočega studenca skorajda ne vključujem več v moje predstavitve obiskovalcem, pa ne zaradi spremembe delovanja, pač pa bolj zaradi položene mreže preko poti, ki vodi skozi šivankino uho do presihajočega studenca.

9. Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Studenec je še vedno zanimiv, predvsem njegova zgodovina, opisi v strokovni literaturi in zgodbe povezane z njim. S turističnega vidika je zanimiv, a ne dovolj, da bi sam pritegnil več obiskovalcev. Tudi zaradi neprimerne ureditve (ni veliko prostora ob cesti, ni urejenega prehoda preko ceste, ograja ob pločniku preprečuje prehod s pločnika do studenca).

Vsekakor pa bi lahko bil atraktiven kot posebna zanimivost ob pešpoti skozi šivankino uho z vsemi zgodovinskimi in mitskimi pripovedmi... Za lažji dostop pa je potrebno rešiti težavo z mrežami, ki so položene preko poti. Potrebno pa bi bilo tudi boljše poskrbeti za varnost (z ograjami in jeklenicami), urediti pot za lažji dostop in celostno načrtovati doživetje obiskovalcev ob tej poti, tudi ob presihajočem studencu.

Tabla ob studencu je strokovno korektna. Smiselno pa bi bilo to strokovno razlago povezati z interpretacijo širšega prostora (z različnimi interpretacijskimi sredstvi): s pomenom tega območja v preteklosti in danes, z gradnjo ceste, z zgodbami, pripovedmi, z naravnimi procesi

Funtek J.: Presihajoči studenec pod Iglo – presahla naravna znamenitost, VŠVO, Velenje, 2021.

(geološki procesi, delovanje reke, ...), z živo in neživo naravo nekoč in danes (Natura 2000, habitati in vrste, rastline in živali, ...).

PRILOGA F: ANETA ŠILJAR

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Da.

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

Kdaj natančno se ne spomnim, gotovo pa že zelo zgodaj v sklopu osnovnošolskega izobraževanja.

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben?

Presihajoči studenec je izredno zanimiv tip kraškega izvira (zaganjalka), v katerem zaradi posebne sifonske povezave vodnih votlin pretok vode v krajšem ali daljšem presledku najprej narašča in nato upada. Zaganjalke v Sloveniji so izredno redke – poleg Presihajočega studenca so med bolj znanimi še Zaganjalka pod Cerkljanskim vrhom, Lintvern pri Vrhniki ter Minutnik v dolini Pendirjevke na Gorjancih.

Presihajoči studenec je omenjen že v vodniku dr. Johannesesa Frischaufa Die Sanntaler Alpen izdanega leta 1877. Njegovo periodično delovanje je prvi podrobneje opisal slovenski naravoslovec Ferdinand Seidl leta 1907 v knjigi Kamniške ali Savinjske Alpe (v prilogi stran 366).

4. Ali po vašem mnenju še deluje?

Presihajoči studenec še deluje, se je pa najverjetneje zaradi obnove ceste nekoliko spremenil režim njegovega delovanja. V sušnih razmerah običajno popolnoma presahne, ob močnih nalivih pa občasno poplavi cesto. Za opazovanje periodičnega delovanja je treba izbrati ravno pravi vodostaj reke.

Jaz osebno sem ga nazadnje opazovala 5. 9. 2018, ko je bilo periodično delovanje dobro vidno - približno 10 min traja polnjenje votlinice in slabih 20 minut praznjenje. V priponki prilagam fotografijo iz preteklega tedna, ko je segal skoraj do ceste (periodično delovanje ob takšnem vodostaju ni opazno).

5. Ali se vam zdi da je dovolj ozaveščen, znan?

Presihajoči studenec je najstarejša naravna vrednota državnega pomena v občini (skupaj z Iglo sta bila zavarovana že leta 1948) in marsikateremu domačemu obiskovalcu ni tuj. Gotovo bi lahko bil bolj prepoznaven, če bi ga bolj aktivno vključevali v (animirano) turistično ponudbo. V neposredni bližini je več zanimivih naravnih vrednot (Igla, soteska pri Igli, Savinja, Erjavčeva jama...) ter hkrati izredno občutljivo naravno območje (Natura2000) – vse to predstavlja dober potencial za ureditev privlačne tematske poti s poudarkom na interpretativnih naravovarstvenih vsebinah.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Glede na to, da je počivališče pri Igli za mimoidoče precej zanimiva postojanka, predvidevam da posledično tudi Presihajoči studenec dočaka kakšnega obiskovalca. Tudi kratka krožna pot skozi šivankino uho pripelje nazaj do glavne ceste tik mimo studenca. Beleženja obiska sicer ne izvajamo, je pa v poletnih mesecih pogosto zaslediti popotnike, ki se hladijo v naravni senci strmih skal. Iz tega razloga se v prihodnjem letu načrtuje minimalna ureditev okolice studenca ter postavitve manjšega počivališča.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote?

Gotovo je smiselno ohraniti Presihajoči studenec med zavarovanimi vrednotami, saj so podobni izviri v Sloveniji izredno redki. Kljub temu, da je periodično delovanje vidno zgolj

občasno, je res zanimivo doživetje, če ga lahko opazuješ v živo. Njegovo nedelovanje je hkrati opomnik na korenite (negativne) spremembe, ki jih lahko prinaša človeška civilizacija ter na nujnost sobivanja in sožitja človeka in narave.

8. Kaj pomeni to za delo s turisti, ali ga aktivno vključujete v ponudbo ali le oglašate?

Presihajoči studenec oglašujemo kot eno izmed mnogih naravnih zanimivosti območja, konkretno pa še ni vključen v ponudbo. V letu 2012 je bila postavljena dvojezična informativna tabla, ki opisuje delovanje studenca, v prihodnjem letu se načrtuje obnova ograje okrog kotlinice ter postavitev majhnega počivališča (mize in klopi) v neposredni bližini, ki bo mogoče premamilo še kakšnega obiskovalca k postanku ter zainteresiranim omogočalo lažje opazovanje.

Presihajoči studenec sem pred leti zasledila tudi na spletni strani med zakladi za geolov:

https://www.geocaching.com/geocache/GC4BWZ5_zaganjalka-ob-savinji-intermittent-spring?guid=662a247d-d09e-4016-8000-643a0797dc36

Če menite, da je studenec še zanimiv za ogled, kako bi ga predstavljali obiskovalcem?

Najlažje bi studenec vključili pri načrtovanju daljše tematske poti kot eno izmed številnih naravnih posebnosti območja. Iz Luč namreč vodi po desnem bregu Savinje obstoječa pešpot, ki se zaključi z atraktivno visečo brvjo pri Igli. Pot bi lahko podaljšali, jo speljali mimo studenca ter skozi špranjo pri Igli in v nadaljevanju po levem bregu Savinje vse do Luč.

Do leta 2022 bo v sklopu projekta nadgrajena tudi infrastruktura ob poti proti Rjavčevi jami, kjer se predvideva ureditev zahtevnejše pohodne poti vključno s spremljajočo infrastrukturo (interpretativne table in razgledna počivališča). Pot bo pohodnike vodila po cesti mimo studenca nazaj na izhodišče.

Presihajoči studenec je omenjen tudi v daljši različici Pripovedke o Igli:

<https://www.gore-ljudje.si/kategorije/novosti/pripovedka-o-skali-igli>

Medvede, merjasce, jelene in gamse pa še zmeraj lovi po raduških hostah, jih peče na ražnju in se z njimi masti. Žeje pa si nič več ne gasi v Savinji. Pit hodi v podzemsko luknjo, kjer se nabira voda Presihajočega studenca. Kadar upade voda v tem studencu, takrat si gasi žejo v zijavki.

PRILOGA G: TOMAŽ ACMAN, UNIV. DIPL. INŽ. KRAJ. ARH.

1. Ali poznate Presihajoči studenec?

Da

2. Kdaj ste prvič slišali za Presihajoči studenec?

V osnovni šoli. Prvič smo ga obiskali na šolski ekskurziji v Logarsko dolino (med 1. in 4. razredom).

3. Za kaj je po vašem mnenju poseben ?

Bil je poseben, dokler je v njem voda še presihala oz. dotekala. Kot takšen je bil eden redkih tovrstnih naravnih pojavov, ki pritegnejo obiskovalca.

4. Ali po vašem mnenju še deluje?

Ne. Vzrokov ne poznam.

5. Ali se vam zdi da je dovolj prepoznan ?

V regionalnem merilu je znan (prebivalci Zgornje Savinjske doline, Celjske regije ga poznajo), verjetno je znan tudi med obiskovalci doline, v širšem oz. slovenskem merilu pa verjetno manj.

6. Kakšno število turistov po vašem mnenju obiše ta studenec?

Število turistov, ki si ogledajo studenec, ni veliko. Gotovo delež ni tako velik, da bi zaradi obiska bil pojav ogrožen. Na poti v Logarsko dolino se turisti ustavijo pod Iglo, ki je skupaj s slikovito, ozko sotesko Savinje v tem delu glavna zanimivost območja. Parkirni prostor na obeh straneh ceste ob bifeju omogoča hiter postanek in ogled studenca.

7. Kaj bi vi naredili: ga umaknili iz seznama zavarovanih naravnih vrednot in turističnih zanimivosti ali bi ohranili kot status naravne vrednote (z utemeljitvijo, da gre za primer naravnega razvoja)?

Za umik s seznama naravnih vrednot je po mojem mnenju še prezgodaj. Dokler nimamo boljših podatkov in ne poznamo vzrokov za spremembo hidroloških lastnosti območja, je brisanje statusa preuranjeno. Ta trenutek ne vemo, ali gre za začasno spremembo (presahnitev) ali stalno.

PRILOGA H: PREGLED SPLETNIH VIROV, KI OMENJAJO PRESIHAJOČI STUDENEC (MAREC 2021)

Organizacija/vir	Povezava	Kat
Tic Luče	https://www.tic-luce.si/kaj-videti/biseri-narave/presihajoci-studenec	TO
Kraji SLO	https://kraji.eu/slovenija/igla_presihajoci_studenec/slo	TO
Geo. turizma	https://skupnost.sio.si/mod/agis/view.php?id=313192	TO
Savinjska	https://visitsavinjska.com/igla/	TO
Izletnica	https://izletnica.si/316/v-logarsko-gremo-malo-drugace/	TO
EKSKURZIJE	http://www.ekskurzije.si/moodle/course/view.php?id=3	IU
Naokoli	http://www.naokoli.si/za-rojstni-dan-po-logarski-dolini-in-na-okreselj/	TO
Preberite	https://www.preberite.si/logarska-dolina/	ME
Raziskovalec	https://www.raziskovalec.com/pages/Solcava/	TO
Občina Luče	https://www.luce.si/objava/75533	LS
Wikiwir	https://sl.wikisource.org/wiki/Potni_spomini_na_Logarsko_dolino	TO
Visit Ljubljana	https://www.visitljubljana.com/assets/Dokumenti-PDF/Tiskovine-SI/Zelene-zgodbe-regije-26-izletov.pdf	TO
Turistična zveza	https://www.turisticna-zveza.si/List/25/lipov%20list%20april%202011.pdf	TO
Kamra	https://www.kamra.si/album-slovenije/item/ob-presihajocem-studencu-14-9-1932.html	ME
Radio prvi	https://radioprvi.rtvsllo.si/2017/08/igla/	ME
Dnevnik	https://www.dnevnik.si/1042370308	ME
Alpske sanje	https://www.alpske-sanje.si/poletne-aktivnosti-lokalne-znamenitosti.html	TN
Na dlani	https://www.nadlani.si/zanimivosti/8373/	ME
Gorenjski glas	http://www.gorenjskiglas.si/article/20200903/C/200909945/1029/vodno-pot-bodo-nadgradili	ME
Youtube	https://www.youtube.com/watch?v=XScn-K4zU2c	ME
Večer	https://www.vecer.com/lokalno/celje/v-lucah-velicastni-razgledi-za-redke-a-posebne-turiste-10070787	ME
Primorske novice	https://www.primorske.si/slovenija/po-logarski-dolini-in-okolici-z-avtomobilom-koleso	ME
Delo	https://www.delo.si/magazin/potovanja/gore-cist-zrak-neokrnjena-narava-in-nebeski-mir/	ME
Slovenske novice	https://old.slovenskenovice.si/novice/slovenija/zalik-zene-so-dale-luc-za-luce	ME
Vzajemnost	https://www.vzajemnost.si/clanek/170700/v-tanico-davnine-ovita-olseva/	ME
Domžalske novice	https://www.domzalske-novice.si/2017/09/18/mednik-obcine-kamnik-18-9-2017/	ME
Občina Ljubno	https://www.ljubno.si/objava/77552	LS
Občina Kozje	https://www.obcina-kozje.si/objava/194904	LS
Občina Luče	https://www.luce.si/objava/75533	LS
Občina Pivka	https://www.pivka.si/Files/eMagazine/102/213084/september%202019_splet.pdf	LS
Občina Postojna	https://www.postojna.si/Files/eMagazine/105/82320/Prepih%202017%20Januar.pdf	LS
ZRSVN	http://www.parki.mop.gov.si/rpksa/strokovni_predlog_zavarovanje_rpk_sa.pdf	SO
MOP	https://www.brdo.si/sites/www.brdonew.si/files/upload/priloga_1_pravilnika_o_dolocitvi_varstvu_naravnih_vrednot.pdf	SO
ZRSVN	http://www.natura2000.si/fileadmin/user_upload/Dokumenti/LIFE_IP_NATURA_SI/Rezultati/A.1.1_Analiza_stanja_KSA_Grintovci_ZRSVN_2020.pdf	SO
Jamarska zveza	https://www.jamarska-zveza.si/index.php/o-nas/jamarski-leksikon	SO

Organizacija/vir	Povezava	Kat
Načrtovalec šolskih ekskurzij	http://www.ekskurzije.si/moodle/course/view.php?id=3	IU
Etno muzej	https://www.etno-muzej.si/sl/digitalne-zbirke/lokacije/logarska-dolina	IU
Krajevni leksikon	https://www.sistory.si/cdn/publikacije/1-1000/762/1937_Krajevni_leksikon_dravske_banovine.pdf	IU
OŠ Luče	http://www2.arnes.si/~oiiiosce/galerija_logarska2012.html	IU
Ljubljansko geo. društvo	https://www.lgd-geografi.si/dogodki/81-od-robanovega-kota-do-luc	IU
OŠ Luče	http://www.o-4os.ce.edus.si/gradiva/geo/ekskurzije/seznam.pdf	IU
Srednja šola za gradbeništvo Celje	https://gvo.sc-celje.si/vsebina/nalozeno/2020/10/vodnik-gvo2020_21.pdf	IU
Slowenia	Tourist Information in Luče and Solčava (slovenia-walking.com)	TV
Geocaching	https://www.geocaching.com/geocache/GC2Z962_presihajoci-studenec-intermittent-spring?guid=413454bf-7f79-4d39-9676-8d437742b357	TV
Europeana	https://www.europeana.eu/en/item/2022503/KAMRA_112465	TV
TK Zavrtnik	https://mladinski-turizem.zgornjizavratnik.com/naravoslovni-program/	TN
Gostišče Prodnik	http://www.prodnik.com/?q=sl/node/37	TN
Hotel Planinka	https://www.hotelplaninka.si/sl-si/smuc%CC%8Canje/naravne-znamenitosti?page_id=4508532	TN
Nastanitve Burger	https://www.burger.si/Luce/Igla/index.html	TN
Apartmaji Savinja	http://www.apartmaji-savinja.si/node/6	TN
TK Gradišnik	https://www.booking.com/hotel/si/tourist-farm-gradisnik.sl.html	TN
Bazni tabor	https://www.baznitabor.si/sobe/velebaba/	TN
Apartmaji Slapnik	https://sasazuntar.wixsite.com/slapnik/lokacija-in-okolica	TN
Alpguide	http://www.alpguide.com/news/2015/6/11/the-needle	TV
Berfex	https://www.bergfex.at/sommer/solcava/highlights/14148-felsnadel-igla/	TV

Legenda za kategorijo	
Turistične organizacije	TO
Turistične nastanitve	TN
Mediji	ME
Lokalne skupnosti	LS
Strokovne organizacije	SO
Izobraževalne ustanove	IU
Tuji viri	TV